

Balle Nedergaard fra 1700.

Tegnet 1991 af Jørgen Michaelsen.

Historier fra Balle Sogn

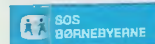
Balle Sogns
Lokalhistoriske Forening
2009

*Den gamle skole i Gl. Balle by. Skolen eksisterede fra 1791-1907
Den lå på hjørnet af Balle Kirkevej, Brorsonsvej*

Historier fra Balle Sogn

Balle Sogns
Lokalhistoriske Forening
2009

Frede Skipper
Højervej 22
8600 Silkeborg

Forord

Balle Sogns Lokalhistoriske Forenings årlige udgivelse af hæftet - Historier fra Balle Sogn - opleves fortsat som en succes for foreningen, og bestyrelsen har med glæde udvalgt artikler ud fra Vagn Lihn Kristensens store udvalg af historier fra hele sognet.

Vi har erfaret, at hæftet i stor udstrækning er købt af personer med interesse for lokalhistorie fra Balle sogn. Hæftet er dels brugt som samleobjekt eller som julehilsen til familie og venner, tidligere er hæftet endda sendt til Australien og Amerika.

Det er derfor med glæde, at vi kan præsentere et nyt hæfte i rækken af - Historier fra Balle Sogn. Vi prøver at bringe både nyere og gamle historier, der så vidt muligt dækker hele sognet.

Alle vore medlemmer modtager automatisk et hæfte årlig.

Hvis der er ønske om at købe flere hæfter, kan det ske ved at kontakte et bestyrelsesmedlem, der altid ligger inde med nogle hæfter.

Prisen for et hæfte er 25 kr. Hvis hæftet skal sendes pr. post betales porto oveni prisen.

Foreningen har de sidste mange år fået indsamlet historier og beretninger fra dagligdagen i Balle sogn ved hjælp af vores lokalhistoriske konsulent, Vagn Lihn Kristensen, som forsker i gamle bøger og protokoller om sognet.

Hvis der er en eller anden, der har en god ide til lokale fortællinger og ting, der har historisk interesse, som lokalhistorisk forening kunne arbejde videre med, vil vi være meget taknemmelige for en henvendelse.

Kontakt en fra bestyrelsen, der gerne vil have en snak omkring det.

Obs. Foreningen er meget interesseret i at få lov til at låne - kun låne - billeder eller andre effekter, som viser noget om dagliglivet, personer, huse, gårde eller landskaber, alt hvad du synes, der kan være af interesse for Balle Sogns Lokalhistorie.

Vi håber at hæftet bliver til glæde for dig og din familie.

Bestyrelsen.

Indhold

Rasmus Mortensen	Side 5
Kirkeskibet i Balle Kirke	Side 11
Bakkebo på Sinding Hovvej	Side 13
Cykelsmed Sigurd Didriksen	Side 17
Skovejendommen Gildal	Side 21
Hjemmebageriet i Skægkær	Side 25
Mund- og klovsyge	Side 30
Højbo eller Rævefarmen	Side 35
Mikkel Stenkløver	Side 40
Hotel Scandic	Side 45
Om hestetyveri i Aarskrogen	Side 49
Balle Kirke frarøvet sit sølv	Side 51
Kongebesøg på Højgaard	Side 52
Skøvlund, Balle Kirkeby	Side 54

Balle Sogns Lokalhistoriske Forening

Konsulent:

Vagn Lihn Kristensen

Anemonevej 7, Alderslyst

8600 Silkeborg

Tlf. 8682 4965 - e-mail: lihn@pc.dk

© 2009 Balle Sogns Lokalhistoriske Forening

Oplysninger fra hæftet, må gerne benyttes med henvisning til kilde.

Billederne i hæftet er fra foreningens arkiv samt fotos af Vagn Lihn Kristensen m.fl.

Redaktion:

Vagn Lihn Kristensen

Anton Krogh

Bodil Skov

Korrektur:

Vagn Snede Pedersen

Hanne Arent

Elizabeth Vestergård

Lis Thavlov

Layout, dtp og omslag:

Frede Skipper

3051-6249

Hæftet koster 25 kr. og kan købes hos bestyrelsens medlemmer:

Hanne Just Pedersen, Ndr. Højmarksvej 25, 8600 Silke. - Tlf. 8686 9085 +

Anton Krogh, Violvej 12, 8600 Silkeborg - Tlf. ~~7576 1865~~

Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg - Tlf. 8685 5220

Herluf Winther, Toftebakken 19, 8600 Silkeborg - Tlf. ~~8685 5780~~

Regner Jørgensen, Sinding Østervej 5, 8600 Silkeborg - Tlf. 8685 5296

Samt hos:

Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv, Hostrupsgade 41 A - Tlf. 8722 1924

ISBN: 78-87-92128-02-7

Forlag: Lokalhistoriske Foreninger i Silkeborg Kommune.

"Historier fra Balle Sogn" er udgivet i samarbejde med Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv.

Trykt hos Silkeborgs Kommunes Indkøbskontor.

+ 4030-8085

86 81-0788

Rasmus Mortensen

Af Vagn Lihn Kristensen

Rasmus Mortensen

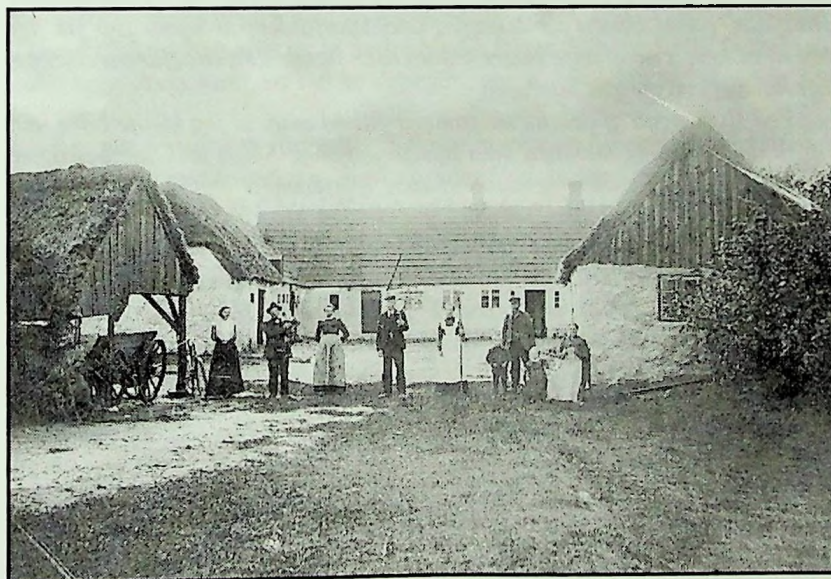

Følgende er uddrag fra et hæfte skrevet af Rasmus Mortensen og hans børn i forbindelse med hans 60 års fødselsdag den 28. marts 1944.

Originalhæftet opbevares i foreningens arkiv på Lokalhistorisk Arkiv, Silkeborg.

På ejendommen "Bauns", Balle Huse, blev der den 28. marts 1884 født et drengbarn, søn af Johanne Kirstine og Morten Jens Karlsen. Barnet blev døbt i Balle Kirke og fik navnet Rasmus Mortensen.

Rasmus Mortensen skriver i sine erindringer: "Som stednavnet "Bauns" antyder, lå der ved mit hjem en høj bakke, hvorfra udsigten til alle sider var fri. Det fik betydning for min udvikling, at jeg her kunne sidde og opdage landskabet, mens øjets Sekraft voksede".

Bauns, Øster Bordingvej 9, 1906

Rasmus Mortensen var levende interesseret i historie. Han fortalte gerne om egnen, hvor han var født. Han lærte som barn navnene på samtlige høje i Balle sogn og var meget interesseret i geologi, geografi og historie, som han ved enhver lejlighed tilegnede sig på bedste måde.

Rasmus Mortensen fortæller: *"Den dag jeg fyldte fem år, begyndte jeg regelmæssig skolegang i en nærliggende friskole, som mine forældre havde været med til at oprette. Ni år gammel kom jeg ud at tjene. Den første sommers løn udgjorde 10 kroner, næste sommer også 10 kroner samt et par træsko. Den fjerde sommer var temmelig streng, hvad arbejde angik; passede kreaturer, pløjede og harvede – op kl. fire om morgenen og ikke færdig før mørk aften. Lektietæsnings i middagspausen, når mand og kone nød søvn og hvile"*.

Rasmus Mortensen tjente endnu nogle år på landet og havde i vinteren 1899-1900 ophold på Sinding Efterskole. Ved efterskolen underviste blandt andet sogneprest Henning Carstensen, Sejling-Sinding. *"Jeg kom herefter til Sejling Præstegård, hvor jeg skulle sørge for at kørehesten stod klar, passe haven og deltage i andet forfaldent arbejde. Her fik jeg lov til at læse i de mange bøger Carstensen havde i sit arbejdsværelse, og det havde bestemt min interesse."*

Ved slutningen af den første sommer tilbød man, at jeg kunne blive der og få undervisning sammen med husets ungdom. Snart blev jeg betragtet som medlem af familien og kaldtes siden "plejesøn".

Min "plejefader" drog omsorg for, at jeg blev optaget på Silkeborg Seminarium, hvorfra jeg i 1906 tog lærereksamen.

Efter eksamen fik jeg en plads som vikar hos folketingsmand Jensen-Knudstrup på Thorning Vestermark. Her var jeg i to år. Jeg virkede nu som vikar ved flere forskellige skoler indtil den 1. august 1909, hvor jeg fik ansættelse ved Lindeballe Skole som enelærer og fik stilling som kirkesanger".

Blev gift i 1910

Blev gift 1910 i Thorning Kirke med Signe Ravnholt, født 1887.

De fik fem børn:

- Gunnar Ravnholt Mortensen født den 25.05.1913, døde den 08.04.1914.

- Eva Ravnholt Mortensen - lærer - født den 30.06.1915. Gift den 20.08.1919 i Lindeballe Kirke med Gudmund Værge - præst, rektor.
- Gudrun Ravnholt Mortensen født den 28.03.1918. Gift med Poul Skaarup Jørgensen - ingeniør.
- Erling Ravnholt Mortensen - journalist - født den 11.09.1919, døde den 03.10.1985. Gift med Emma Errboe født den 03.08.1920, døde den 16.04.2005.
- Helge Ravnholt Mortensen - skovfoged - født den 15.02.1926, døde den 11.04.2006. Gift 1953 i Canada med Bjørk fra Norge.

Tiden i Lindeballe

Lindeballe egnen midt imellem øst og vest er smuk og rig på historiske minder. Med en særpræget og undertiden barsk natur. Måske var det egnen med de mange historiske minder der betød, at Rasmus Mortensen begyndte at skrive – det ville vel være sket alligevel. Rasmus Mortensen blev fritidsmedarbejder ved Jyllandsposten og Vejle Amts Folkeblad. Desuden skrev han artikler til andre blade: Riget, Viborg Stifts Folkeblad, Silkeborg Avis samt en række årbøger, gerne om historie, skov og hebrug.

Rasmus Mortensen fortsætter; *"På en mark nær Lindeballe Kirke fandt jeg i 1915 en middelalderlig Teglovn, som Nationalmuseet udgravede. Det var også på denne tid, jeg i Norup opdagede en Solbilledsten. Disse fund bragte mig i forbindelse med Nationalmuseet, og jeg fik lyst til at drive arkæologiske studier. Jeg begyndte udforskning af dansk Jærnudvindings historie, et emne ingen før havde behandlet. Såvel på Overgård Hede ved Silkeborg som rundt i Jylland har jeg fundet og fremgravet mange klumper myremalm, som indgik i bogen "Jysk Jærn", som jeg udgav i 1940.*

I 1922 erhvervede jeg 30 tdl. af mine forældres gamle skovejendom "Tipholt" på Overgård Hede. Dette areal beplantede jeg med nåletræer, eg og birk og her står nu en frodig og smuk plantage. Året efter købte jeg 24 tdl. høge og egeskov i Gjødssøl ved Lindeballe".

Rasmus Mortensen har været med til at starte et utal af natur, skov og historiske foreninger. Han har haft adskillige formandsposter, været initiativtageren til oprettelse af Randbøl Hedes bevarelse og meget mere.

Som tidligere nævnt har Rasmus Mortensen skrevet adskillige artikler i aviser og årbøger. Desuden en lang række afhandlinger i historiske tidskrifter.

Af litterære værker er det bl.a. blevet til: Lindeballe Sogn 1929, Jyllands Hedeskove 1932, Vejle Amts Hjemstavnsbog 1935, Jysk Jærn 1940, Give Sogns Historie 1941, Balle Sogn 1946.

Desuden havde Rasmus Mortensen planlagt en bog om Sinding-Sejling, som han aldrig nåede at få færdigskrevet.

Rasmus Mortensen havde en stor kontaktflade med mange personer, institutioner og dagblade. Han var stærk knyttet til Vejle Amts Historiske Samfund, hvor han i 1916 for første gang skrev i Vejle Amts årbøger. Han var redaktør af årbøgerne fra 1928 til 1953, sad i bestyrelsen fra 1923 til 1952 og har i en periode beklædt formandsposten. I 1952 blev han udnævnt til samfundets æresmedlem. Den 29. november 1930 havde Rasmus Mortensen et foredrag i radioen om skovbrug.

Rasmus Mortensen blev Ridder af Dannebrog i 1941, og i 1942 fik han tildelt den Hjelmstjerne-Rosencroneske Prismedalje.

Slutningen af Lindeballebogen citeres her, idet den giver en god forståelse af, hvorfor Rasmus Mortensen har lagt så meget tid og flid i sine historiske arbejder. Den lyder:

"Vor vandring gennem sogn og egn ved tidens forskellige stunder er fort til ende. Vi har set glimt af naturens gaver, truffet spor af slægtens virke. Vi har lyttet efter mindets tale, tydet – så godt vi kunne – de skrevne tegns sprog. Vor gengivelse skulle sammenføje det hele, småt og stort, til en levende helhed, der hjælper nutiden at fastholde forbindelsen mellem gammelt og nyt."

Bogen Balle Sogn

Rasmus Mortensen indsamlede store mængder lokalhistorisk stof, som han omsatte i bogen "Balle Sogn", der udkom i 1946. Flere personer, hjalp ham med indsamling af det lokalhistoriske stof. Således havde han to personer i Hvinningdal, Niels Gadkjær (1850-1942) og Niels Lihn (1868-1952), der indsamlede og nedskrev deres stof om Hvinningdal. Ligeledes havde han sin lillebror Jens Karl Mortensen (1887-1965), der var journalist og korrekturlæser ved Silkeborg Avis.

Bogen om Balle sogn på 339 sider blev udgivet af Silkeborg Centralbiblioteks Forlag. Efter første trykning fandt man en trykfejl, hvorfor der fandt en ny trykning sted, hvor man havde glemt at få fejlen rettet. Først ved tredje trykning blev bogen godkendt.

Der var tale om en ubetydelig fejl, hvorfor de første to trykninger blot blev godt gemt og glemt. Derfor har Balle Lokalhistoriske Forening stadig et oplag, som vi i dag sælger til 20 kr. pr. bog.

At det historiske, arkæologiske, skov- og hedebrug samt kirken betød meget for Rasmus Mortensen, viser de mange artikler og bøger, som han har skrevet og fået udgivet. Som lærer og kirkesanger var han en afholdt mand, som forstod at tage fat om de små problemer inden de blev uoverskuelige.

Du lærte os i skolen,
Du planted træ til hegn,
Du forskede og skrev,
Du højnede vor egn.

Han var en kærlig far, som levede i et godt harmonisk liv i Lindeballe Skole. Han forstod at gøre sine børn interesserede i hverdagen og i samfundet. En interesse som er kommet dem til gode i eftertiden.

Efter at Rasmus Mortensen blev pensioneret fra Lindeballe Skole, var han kustode på Vejle Museum i syv år.

Rasmus Mortensen døde i Jelling den 24. juli 1965, 81 år gammel. Signe Mortensen døde den 1. august 1983, godt 96 år gammel. De er begge begravet på Lindeballe kirkegård i et stort familiegravsted, hvor der den dag i dag står en stor bøg, som Rasmus Mortensen flyttede hertil fra den gamle skole ved deres første barn Gunnars begravelse i 1914.

I et lille anlæg foran Lindeballe Kirke blev der den 1. august 1968 afsløret en mindesten for skolelæreren og skribenten Rasmus Mortensen. Højtideligheden startede i Lindeballe Kirke, hvorefter selve afsløringen fandt sted. Der blev bl.a. sunget *Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord*. Efter afsløringen var der komsammen i forsamlingshuset med taler og sange.

Mindestenen i Lindeballe anlæg

Kirkeskibet i Balle Kirke

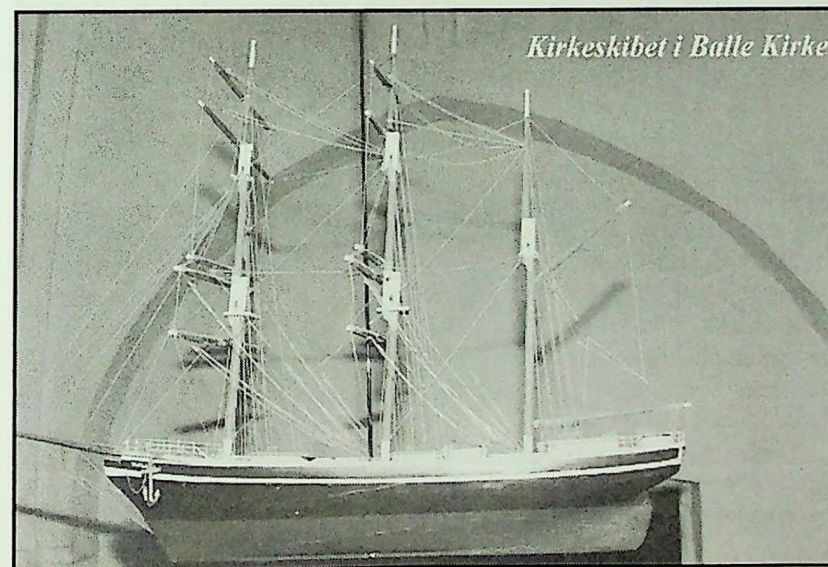
*Af Vagn Lihm Kristensen,
og uddrag fra Aften Posten 1957*

I Balle Kirke hænger der et smukt kirkeskib udskåret af sømand og maler Niels Gustav Godtfredsen, som forærede det til Balle Kirke i 1957.

Niels Gustav Godtfredsen fortæller: *"Jeg har altid haft kærlighed til søen og da jeg var 16 år tog jeg ud at sejle. Jeg ville være styrmand, men faldt på synsprøven og gik så tilbage til malerfaget, hvor jeg havde to års læretid bag mig. Da jeg blev udlært var der alt for mange ledige malere, så jeg tog arbejde som arbejdsmand, ved byggeriet af Lillebæltsbroen, som blev indviet i 1935.*

Da der blev bedre tider for malerne kom jeg i 1938 til Alderslyst, hvor jeg arbejdede for malermester Viggo Lund.

I 1955 udførte jeg malerarbejde hos gårdejer Thomas Jørgensen (1880-1962), Mosegaard i Balle Kirkeby i nærheden af Balle Kirke og jeg spurgte så, om kirken havde et skib? Nej, sagde Thomas Jørgensen, det er

omtrent det eneste der mangler. Så jeg besluttede at skære et skib til Balle Kirke. Men jeg horte ikke noget fra Balle Menighedsråd, så da skibet var færdigt forærede jeg det til en kammerat.

Pludselig en dag stod pastor Gunnar Johnsen (1914-2003) hos mig og spurgte, hvordan det gik med skibet. Jamen, det har jeg foræret bort, men jeg har et nyt under udforelse, og det skal Balle Kirke få, svarede jeg pastor Johnsen.

Jeg sejlede et par år med et af nordens ældste træskibe, der hed "Gerda" og var hjemmehørende i Patholm i skærgården ved Kalmar. Det var en gammel kasse, hvor vi var afhængige af vind og vejr og kaptajn Pehr Ohlssons dygtighed. Da vi en aften ved solnedgang kom sejlene mellem Falsterbro Rev og Bornholm, mødte vi en tremastet bark, som jeg forelskede mig i. Det var et meget kønt skib, som gled forbi os, og det er faktisk denne bark jeg har genskabt i kirkeskibet.

Jeg mener at kunne identificere barken som hjemmehørende i Stila på Gotland. Dens navn var "Moland". De gamle sejlskibe var noget helt andet end de moderne dampere. Der var eventyr og romantik over dem, og der var søfolk til dengang. Gammel kaptajn Ohlsson sagde ved en bestemt lejlighed: "I gamle dage havde man træskibe med jernmænd, nu har man jernskibe med træmænd". Og noget er der om det, for de krævede sejkundskab, de gamle træskuder.

Jeg husker engang, vi var 45 dage om at sejle fra Sundsvall i Sverige til Koge. Det var en tur, der krævede mandfolk. Nu er "Gerda" – den gamle vindjarrer hugget op, og vi der sejlede med den i sin tid, kom aldrig til at holde det 25 års jubilæum om bord, som vi havde planlagt".

Niels Gustav Godtfredsen blev født 1911 i Longelse ved Rudkøbing. Allerede i 7-8 års alderen begyndte han at bygge/skære skibe. Men han kunne andet end at skære skibe og male, det blev også til mange forskellige træfigurer i tidens løb. I 1953 blev han gift i Alderslyst Kirke med malmester Viggo Lund seniors datter Gerda, født i 1910, men ægteskabet varede kun 8 måneder.

Niels Gustav Godtfredsen har næsten altid boet på Herholtsvej 2 i Alderslyst, men de sidste år tilbragte han på plejehjemmet Skrænten i Linå, hvor han døde den 10. januar 1988 - 77 år gammel.

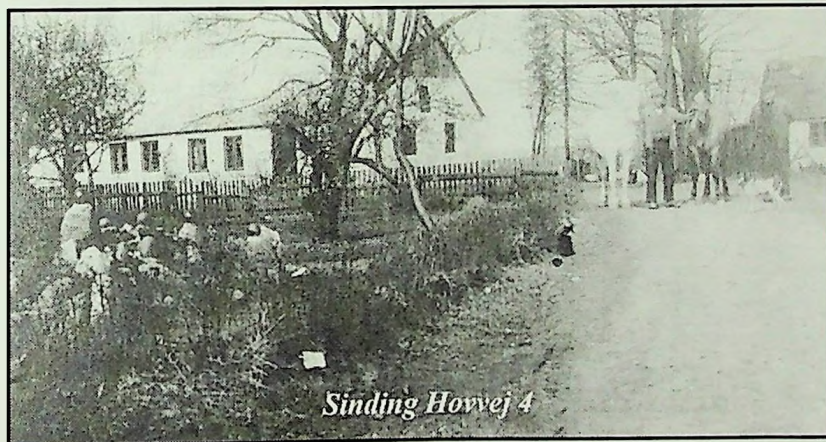
Bakkebo på Sinding Hovvej

Af Vagn Lihn Kristensen

FAKTA

Ejerforhold vedr. Bakkebo, matr. nr.4 i Balle By, Balle, beliggende Sinding Hovvej 4, Balle Nørremark. Ejendommen er udstykket fra Sinding Hovvej 6 som igen er udstykket fra Neder Buskelund, Balle.

Ca. 1777-1798	1. Indsieder Hans Christensen
Ca. 1798-1826	2. Indsieder Jens Christensen
Ca. 1826-1883	3. Indsieder Jens Nielsen
29.08.1863	4. Selvejer Anders Christiansen
03.12.1879	5. Peder Frederiksen Smed
13.07.1891	6. Troels Iver Pedersen
1935	7. Peter Marius Pedersen
09.11.1973	8. Peter Bach Mortensgaard
28.08.1978	9. Lissi Sørensen
09.10.1978	10. Per Thorendal og Birgitte Jensen

Ejendommen Bakkebo, Tipperen, Tiphøj, ligger højt på adressen Sinding Hovvej 4, Balle Nørremark.

I området og på ejendommens jorder er der fundet flere potteskår og gamle ting, som i 1920'erne blev afleveret til overlærer Schou på Borgergadeskolen i Alderslyst.

I 1809 boede Jens Christensen her. Han var hjulmager og gift med Maren Hansdatter. Ved sin død i 1831 var Jens Christensen indsidder, dvs. han boede til leje, og betalte sin husleje med arbejdskraft. I 1834 boede Maren Hansdatter stadig på ejendommen som aftægtskone hos den ny beboer indsidder Jens Nielsen. Maren Hansdatter flyttede senere til Gl. Balle, hvor hun døde 81 år gammel i 1846 som fattiglem.

Jens Nielsen var født 1801 i Laven. I 1826 blev han gift i Balle Kirke med Maren Kristensdatter, født 1800 i Kjærsgaard, datter af gårdmand Kristen Sørensen Bundgaard og Birthe Pedersdatter. Vi ser her en fattig træskokarl fra Linå få en velhavende gårdmandsdatter. Noget man sjældent så i ældre tid.

Maren og Jens Nielsen fik fem børn, hvoraf to døde som små. De havde et barnebarn Grethe i pleje, som døde kun fem år gammel.

Jens Nielsen nævnes som husmand, murer og træskomand. I 1854 kaldes han for murer Jens Nielsen Rytter. Navnet "Rytter" kommer sikkert af, at hans far ifølge folketællingen for 1801 i Linå sogn var "Landsrytter" i Laven. Maren og Jens Niensens ældste søn, Niels Jensen blev stamfarer til Rytterfamilien i Balle sogn. En anden søn Christen, kaldet Cræn Jensen, blev træskomager i Virklund by, hvor han samtidig var byens "kloge mand".

Cræn Jensen der mistede to

Jens Nielsen 1880

hustruer og blev gift med en tredje opnåede at blive far til 17 børn.

Maren Kristensdatter døde 1867 på Balle Mark, 67½ år gammel. Jens Nielsen blev gift igen i 1868 i Balle Kirke med fraskilte Ane Marie Richartdatter, født 1799 i Kragelund, som ved giftermålet var husholderske hos Jens Nielsen. Hun var datter af Richart og Anne Kirstine Pedersdatter.

Ane Marie Richartdatter havde været gift i Kragelund sogn med Peder Jørgensen Lee, men ægteskabet var blevet opløst ved skilsmisse i 1836. Ane Marie Richartdatter var derefter husbestyrerinde for Mikkel Mikkelsen Herold, født 1791 i Frederiks sogn.

Ved folketællingen i 1880 opholdt Jens Nielsen og Ane Marie Richartdatter sig på aftægt hos husmand og smed Peder Frederiksen, Bakkebo, der havde overtaget ejendommen i 1879. Her døde Ane Marie Richartdatter i 1882 og Jens Nielsen døde året efter på Balle Mark.

Peder Frederiksen, der drev smedje på stedet, solgte i 1891 ejendommen til sin søn Troels Iver Pedersen, der blev gift med Ane Marie Gustavussen fra Sejling. De fik bl.a. sønnen Peter Marius Pedersen – kendt som Pe'Troels.

Ane Marie Gustavussen døde i 1958, 96 år gammel. Hun var de sidste år næsten blind, men ville ikke anerkende det og blev troligt ved med at skrive bestilling på varer i brugsbogen til Balle Kirkeby Brugsforening. Her

Ane Marie og Pe'Troels i 1916

havde man store problemer med at læse, hvad Ane Marie havde skrevet, så brugsuddeler Otto Balle bladrede lidt tilbage i brugsbogen for at se, hvad hun ikke havde købt i lang tid, og det sendte han så ud til hende, uden nogen sinde at høre for det.

I 1935 overtog sønnen Peter Marius Pedersen, kaldet Pe'Troels, ejendommen efter sine forældre. Pe'Troels var lidt af en original, og der fortælles utrolig mange historier om ham, og hans små lege. En af dem gik ud på, at en stol blev lagt ned og en sukkerknald blev placeret foran stolen imellem stolebenene. Man stod så bag stolen og skulle bøje sig ind over stolen og samle sukkerknalden op med munden, uden at bruge hænderne som støtte.

Pe'Troels blev aldrig gift, men havde en husholderske, fraskilte Elna Margrethe Jensen, kaldet Bi'let, født 1910 i Ebstrup, Sejling sogn. Hun havde sine børn med til ejendommen.

Pe'Troels solgte senere ejendommen, hvorefter han og Elna flyttede ind i et parcelhus i Øster Bording, Øster Bordingvej 29, hvor han døde i 1985 og Elna Margrethe i 1989.

I 1973 købte Peter Bach Mortensgaard ejendommen, og det var hans hensigt at flytte ud på ejendommen for at etablere et hvile- plejehjem, men alt var så forsømt, at han opgav det. Peter Bach Mortensgaard opførte i stedet Funder Plejehjem, som han drev i mange år med succes.

Birgitte Jensen og murer Per Thorendal købte ejendommen i 1978, og de har totalt ombygget og renoveret ejendommen – bl.a. med et helt nyt stuehus.

Gubso, fra besøg hos Vagn Thykjær den 12. maj

Cykelsmed Sigurd Didriksen

Af Vagn Lihn Kristensen

Og fortalt af Grethe Lykke

FAKTA

Ejerforhold vedr. matr. nr. 1n, 2s, Ø. Bording By, Balle, beliggende Øster Bordingstræde 1, Øster Bording. Grunden er udstykket af Peter Mikkelsen (1881-1980), Øster Bordingstræde 16 med et areal på 733 m².

0. Peter Mikkelsen

06.02.1923 1. Muremester Jens Christian Jensen

29.02.1928 2. Sigurd Marius Didriksen

04.11.1960 3. Henry Lykke Nielsen

24.12.1976 4. Yrsa Vibeke og Jørn Aakjær Nielsen

I 1928 købte cykelsmed Sigurd Marius Didriksen og hustru Anna et hus i Øster Bording af muremester Jens Christian Jensen fra Sinding som i

Øster Bordingstræde 1

1923 havde ladet opføre et hus på Øster Bordingstræde 1. Det første hus i Øster Bording efter smedjen. Herfra drev Sigurd sit cykelværksted.

Anna og Sigurd fik to piger: Grethe, der blev født 1926 i Lemming og Ruth, der blev født 1930 i Øster Bording.

Sigurd Marius Didriksen var meget medtaget af bornelammelse. Han havde store problemer med at bruge sine arme og hænder. Alligevel havde han et cykelværksted med reparationer af cykler.

Grethe Lykke hjælper sin far

Grethe Lykke fortæller: *"Jeg måtte fra jeg var ganske lille hjælpe min far på værkstedet - som blot var et træskur - idet han ikke kunne gribe fat om de små skrue med sine fingre. Så jeg måtte give ham skrueerne og meget andet. Jeg har været med til at adskille mange cykler, som så blev sendt til ovnlakering i Silkeborg, for derefter igen at blive monteret med de nødvendige cykeldele. Der blev virkelig fremstillet mange flotte cykler i det lille værksted. Min far havde ikke nye cykler på lager, men han kunne nemt skaffe en hjem på bestilling. På cykel hentede jeg reservedele hos hr. Bjorn i Mausing".*

Anna Didriksen havde løst arbejde, hvor det bød sig. I januar 1932 havde hun tidligt om morgenen taget toget fra Øster Bording til Lemming for som barselshjælper at passe murer Poul Larsens hustru Karen Marie, der den 1. januar 1932 havde født en søn, som blev døbt Vagn Krogsgaard Larsen. En barselskvinde holdt den gang normalt sengen i 7-9 døgn.

Jordemoder Margrethe Rasch Axelsen fortæller i sine erindringer om jordemoderens og husmoderafløserens opgaver på landet under 2. verdenskrig:

"Barselshjælperen var gerne en nabokone eller en kone fra landsbyen. (I Øster Bording var det igennem flere år smedens kone, Esther). Der var hårdt brug for barselshjælperen, da der skulle koges vand, findes sengetøj og håndklæder og som noget af det vigtigste, vuggen skulle redes. Nogle steder var det en gammel overtro, at ingen vugge måtte redes, før barnet var på vej.

Næst efter fødslen - barnet - så var kaffebordet det allervigtigste, det som mange havde set hen til. Et godt stykke tid inden fødslen havde konen bagt kager, massevis af småkager, og kagedåserne stod oven på skabet i

soveværelset. For det meste var der også en brun lagkage, en chokoladekage, for de kunne godt holde sig en 14 dages tid, hvis nu fødslen trak ud. Men hvor var det svært at få et stykke lagkage ned kl. halv seks om morgenen. Og så kom Kijafa kirsebærvinen frem.

Op ad dagen og de næste dage kom der besøg, familie, naboer og venner, ja ofte kiggede degnen og præsten lige ind for at ønske tillykke med det nyfødte barn. Og så skulle de have kaffe med kage og småkager. Og her havde vores barselshjælper travlt, for der skulle vaskes op og ryddes til side, inden næste hold skulle drikke barselskaffe i soveværelset ved siden af den nybagte og ofte trætte moder. For barselshjælperen kunne en dag nemt strække sig fra syv tiden om morgenen til hen ad ni tiden om aftenen - pauser, nej for hun skulle jo også lave mad til familien, vaske tøj, gøre rent og tage sig af de større børn - jo hun havde noget at se til", slutter Margrethe Rasch Axelsen.

Da Anna Didriksen sidst på eftermiddagen skulle tilbage, kom hun for sent til toget. Anna begyndte at gå tilbage til Øster Bording ad banen, men efter et stykke tid blev hun frygtelig træt og satte sig ned for lige at hvile sig et øjeblik.

Hun faldt i søvn, og godt kold og forfrossen vågnede hun op og fortsatte mod Øster Bording. Anna havde fået lungebetændelse af turen. Hun døde af lungesygdommen den 15. marts 1932. Anna efterlod sin handicappede mand og sine to små piger Grethe på seks år og Ruth på to år.

Det var en alvorlig situation for den lille familie, idet Sigurd havde brug for hjælp i den daglige husholdning og til sine to små piger. Sigurd fik en aftale om at den toårige Ruth skulle i familiepleje hos hans afdøde hustrus søster Nelly, der var gift og boede i Fårvang.

Grethe Lykke fortæller om sin barndom

"Vi havde det virkelig småt, men det forstod jeg vist ikke rigtigt. Dog husker jeg, at når vi skyldte for meget i brugsen, lavede min far med min hjælp en løv med træsko, dvs. at vi slog læder på nogle træbunde, og igen måtte jeg hjælpe min far, idet han ikke kunne tage de små stifter med sine fingre, så det var mit arbejde."

Grethe Lykke fortæller også, at hun gik med ugebladene Hjemmet, Familie Journalen m.fl.: *"Jeg kom langt omkring. Helt ud til Balle Kirke-*

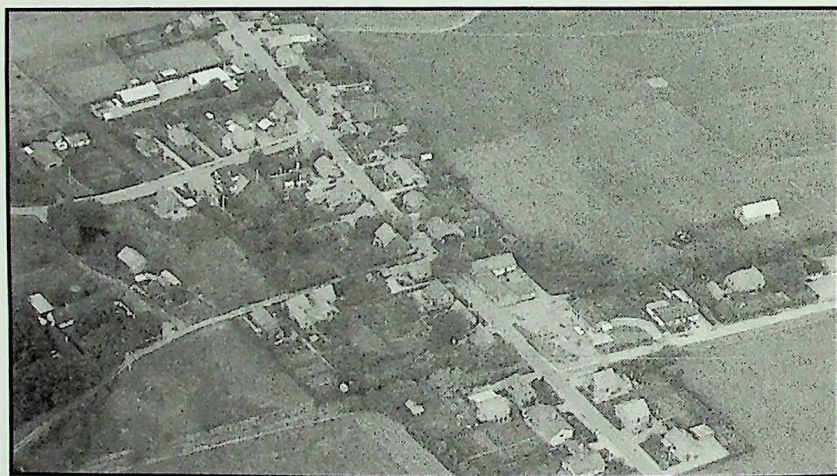
by matte jeg gå på mine ben. Når jeg skaffede en ny kunde fik jeg et mærkat, som blev klistret i en bog jeg havde fået fra Bladkompagniet. Når bogen var fuld kunne man vælge blandt flere ting. Jeg valgte et par gule gummistøvler, som om natten stod ved siden af min seng.

Nyt tøj fik jeg aldrig som barn, men ofte kom en af byens koner ind med lidt brugt tøj, som jeg så kunne bruge.

Til jul kom man altid fra Balle Overgaard med slagtevarer. Det skete nu ofte, at vi fik en pakke med slagtevarer fra en af gårdene i Øster Bording.

Far havde engang imellem Anna Nørgaard (1902-1966) fra Balle Huse til at tage sig af de større arbejdsopgaver. Mange gange kom Anna med brugt tøj til mig og til min far, og nogle gange var vi oppe at spise til middag hos dem om søndagen".

Grethe blev gift i Balle Kirke med Henry Lykke Nielsen (1924-1995) og de boede i Øster Bording til 1976. De fik tre børn: Bente født i 1944, Erling født i 1945 og Mogens født i 1946. Grethe og Henry Lykke havde i mange år Lykke Sko i Silkeborg.

Luftfoto af Øster Bording

Skovejendommen Gildal

Af Vagn Lihm Kristensen

FAKTA

Ejerforhold vedr. matr. nr. 1e, Overgårde, Balle, beliggende Overgårdvej 12, Overgård Hede. Ejendommen, der var på ca. 10 tdl., blev udstykket fra naboejendommen Kongshedevej 9, Overgård Hede. Ejendommen blev brudt ned 1938.

	0. Andreas Jacobsen
16.07.1886	1. Laust Madsen
28.11.1908	2. Georg Madsen
12.01.1917	3. Carl Nielsen
11.01.1918	4. Christen Sørensen
11.01.1918	5. Jens Christian Pedersen
23.08.1918	6. Valdemar Andersen
16.02.1934	7. Harald Andersen
19.02.1938	8. Rasmus Snede, Ingvar Holm, Anker Bak
21.07.1967	9. Johanne Snede (anpart)
06.07.1987	10. Johanne Snede (enejer)
13.06.1997	11. Jens Ib Snede Pedersen

På Overgårdvej 12 i Overgård Plantage lå engang en skovejendom, som blev opgivet og brudt ned 1937. Siden har stedet, hvor ejendommen Gildal engang lå, ligget hen som skov.

I 1886 blev der bygget et lille hus på de 10 tdl. Der var tale om et hvidkalket beboelseshus med stråtag. Huset lå mod øst og helt ud til Overgårdvej. På modsatte side lå et udhus, som var endnu mere simpelt, med plads til 1 ko og 1 gris samt nogle høns. Ved siden af lå møddingen. Jorden, der hørte til stedet, var det rene sand.

Det var Laust Madsen, født 1840 i Funder, som lod huset bygge og boede der sammen med sin kone, Marie Kirstine Hansdatter, fra Grønbæk.

De havde seks børn, hvoraf de to ældste var døvstumme og "idioter". Et af børnene, der som voksen blev skrædder, fik en dom på 40 dages straf for bedrageri i Holstebro.

Sønnen, Georg Madsen, født 1890 på Overgård Mark, købte stedet i

Overgårdvej 12, Gildal 1937

1908 af sin far. Prisen var 1.500 kr. Georg Madsen var noteret for en årlig indtægt på 400 kr., og han betalte 1 kr. i kommuneskat. Han var rask og arbejdsdygtig uden noget handikap.

Han blev i 1916 gift i Funder Kirke med Anine Jensen fra Allingskovgaard. Georg Madsens mor, der fik fattighjælp boede hos dem.

I 1917 solgte Georg Madsen skovejendommen til Carl Nielsen fra Bording. Ejendommen havde da en besætning bestående af to grise og ti høns. Prisen for Gildal var 1.600 kr., og så havde Carl Nielsen ret til tørveskær i den såkaldte Store Omsejlingsmose, som i dag er en stor sø der kaldes Mågedammen.

Godt et år efter solgte han ejendommen til Jens Christian Pedersen, som kun havde stedet i godt et halvt år.

Følgende er noteret i salgspapirerne:

”Skovejendommen matr. nr. 1e Overgård Hede har vejret indtil Kragelund, hvilken ret dog ikke er sikret ved tinglysning, samt endelig ret til tørveskær i den såkaldte Store Omsejlingsmose på et nærmere bestemt strøg med fri vejfart dertil”.

I 1918 købte Valdemar ”Atterdag” Andersen ejendommen. Han var fra

Funder Kirkeby og gift med Laura Jacobine Jørgensen fra Virklund.

De havde to børn, Jens Andersen, født 1915, og Niels Marius Andersen, født 1919.

De overtog ejendommen med avl og besætning, hvilket udgjorde 1 kvie, ca. 1 tdl. med rug og ca. 1 tdl. med kartofler. Prisen var 2.000 kr., der blev berigtiget med 1.000 kr. kontant og et lån på 1.000 kr.

Overgårdvej 12, Gildal 1937

Der var tale om et virkelig fattigt sted, og det var heller ikke anderledes for Valdemar Andersen og hans familie. Han var daglejer og kurvemager og fremstillede roe- og tørveløve (kurve), som konen og børnene gik rundt og solgte til egnens befolkning. Produkterne blev fremstillet af snoet halm, der blev omviklet med ståltråd

Jens Heine Overgaard, (1931-) Kragelund, fortæller, at gårdejer Søren Peder Pedersen, Overgaard, og Jens Overgaard i Balle Overgaard hver anden søndag skiftedes til, at familien Andersen kom og spiste middagsmad hos dem, for som Jens Heine siger: ”Så får de da varm mad en gang om ugen”.

Da Valdemar "Atterdag" Andersen solgte ejendommen i 1934, var det med to kvier og nogle høns.

De rejste til Almtoft ved Kjellerup. En af sønnerne bosatte sig senere i Almtoft som kurvemager.

Harald Andersen (1896-1974) fra gården "Balle Overgaard" købte stedet i 1934. Han har aldrig boet der, og han var den sidste, der drev landbrug på stedet. Da han solgte stedet i 1938, var bygningerne næsten faldet sammen, og jorden var sået til med korn, som stod så dårligt, at det aldrig blev høstet.

De nye ejere fra 1938 var trekloveret:

Rasmus Snede, gårdmand på Overgaard Mark.

Ingvar Holm, murermester i Alderslyst

Niels Anker Pedersen Bak, murer i Alderslyst og gift med

Sigrid Klara Snede.

Rasmus og Sigrid Klara Snede var søskende.

Gildal rives ned

De faldefærdige bygninger blev nedrevet, og jorden blev tilplantet. Johanne Snede, Øster Bording, arvede efter sin far, Rasmus Snede, en andel af skoven og købte efterhånden de øvrige andele.

Johanne Snede fortæller, hvordan hun plantede jorden til med rød- og ædelgran ved at stikke skovplanterne ned i den rille, der fremkom ved bearbejdning af jorden. I starten var det med heste, senere blev de afløst af traktor og specielle skovmaskiner.

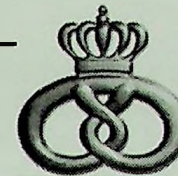
Jeg har aldrig selv klippet julegrønt eller solgt juletræer fra skoven, fortæller Johanne Snede. Jeg solgte rettighederne til skovfoged Helge Ravnholt Mortensen, Balle.

Jens Ib Snede Pedersen, født 1951 på Overgård Mark og søn af Kathrine Snede, (1923-2001) købte i 1997 skoven af Johanne Snede. Kathrine Snede var en søster til Johanne Snede. Jens Ib Snede Pedersen er bosat i Langå, hvor han er lærer.

I forbindelse med en storm i 1998-1999 væltede mange træer, og Jens Ib Snede Pedersen lod ved oprydningen en del af skoven fælde. Træet solgte han som brænde. Der blev herefter plantet eg i et stort stykke midt i området.

Hjemmebageriet i Skæggær

Af Vagn Lihn Kristensen

Da jernbanen kom til Skæggær den 1. august 1924, var der mange der her så muligheden i at drive en forretning eller virksomhed. Det eneste man indtil da havde haft, var et par mindre virksomheder og en landmand, der også drev en slagterforretning. Nu fik den lille landsby både en købmand, en maler, en bager, en cykelsmed og et cementstøberi, der med tiden blev den største virksomhed i Skæggærs historie.

Bag huset på Viborgvej 88 lejede frøken Anna Rasmussen en træbygning, hvorfra hun bagte og solgte brød. Det gjorde hun i nogle år, inden hun den 28. juni 1930 købte en parcel, Viborgvej 83, af gårdejer Michael Jensen, Stenholt. Prisen var 1.000 kr., som hun havde rentefrit, indtil hun fik et kreditforeningslån hjem i den ejendom, hun agtede at opføre.

Anna Rasmussen opførte her et parcelhus og indrettede et bageri i husets nordøstlige hjørne. Bagerbutikken blev indrettet med vindue og dør ud mod Viborgvej. I butikken, der kom til at hedde Hjemmebageriet, blev der også indrettet en cafe. Der blev også opført et træhus, hvor hun havde nogle høns gående, der kunne give æg til bageriet.

Hun havde et år en skrukhøne til at ruge på nogle æg for at få nogle flere æglæggende høns. Efter lang rugetid sagde Anna Rasmussen til sin

nabokone Kathrine Nielsen, at hun ikke kunne forstå, at de æg ikke snart var ruget ud. Kathrine kiggede sig omkring i hønsegården og udbrød så: "Du har jo ikke nogen kok".

Hvem var det så der kom i cafeen? Vi ved det ikke.

Viborgvej 83 i 1940erne

men Viborg Landevej var blevet en befærdet vej, idet Viborg dengang var en stor handelsby, der havde status som købstad. Efter jernbanen var kommet med station og med brev- og pakkecentral for Skæggkær, gav det en vis færdstion og med det er de personer, der har besøgt cafeen vides ikke.

I en begravelsesbekendtgørelse fra 1933 kan læses: "Følget bedes drikke Kaffe i Skæggkær Hjemmebageri".

I 1933 kunne man i Silkeborg Avis læse, at Anna Rasmussen hver dag havde friskbagt brød og nybrygget kaffe i cafeen. Anna Rasmussen solgte forretningen i efteråret 1934 til overtagelse den 15. oktober, hvorefter hun flyttede til Horsens for at blive gift.

Prisen for forretning og bygninger med inventar var 11.500 kr. Køber var bagermester Holger Jensen kaldet Hesselbjerg.

Holger Jensen, kaldet Hesselbjerg, født 1909 i Rorbæk ved Ålborg er søn af gårdmand Kristen Sorensen Jensen og Ane Kirstine Nielsen. Holger Jensen blev i 1935 gift i Vammen Kirke med Asta Signe Marie Hesselbjerg, født 1913 i Vammen by. Hun var datter af bagermester Carl Antonius Hesselbjerg og Ane Cathrine Sørensen i Vammen by. Asta og Holger Hesselbjerg fik tre børn mens de boede i Skæggkær. Irene blev født i 1935, Orla i 1939 og Tove i 1942.

I skødet kan man læse, at Anna Rasmussen i handelen med Holger Jensen solgte:

De på ejendommen værende bygninger, disses naglefaste tilbehør, derunder Kakkellovne, Komfur, og indmuret Kedel.

Maskiner, hvoraf fremhæves: 1 Røremaskine, 2 Sprøjter, 1 Kage rulle, 1 Kagesprøjte, 28 Plader, 1 Kransekageform, små og store Former.

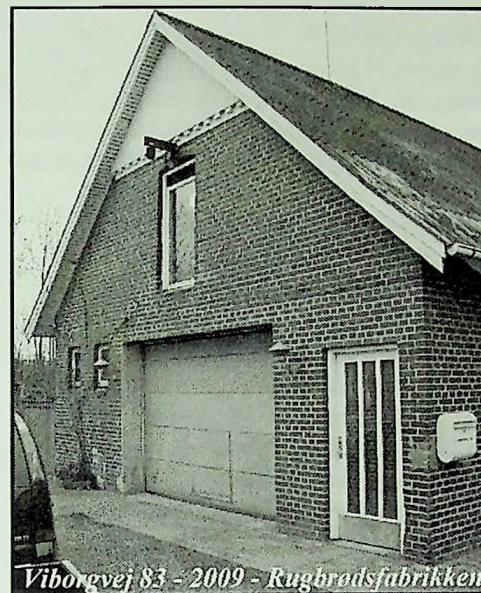
Inventar og redskaber, hvoraf fremhæves: 1 Dejtrug, 1 Kost og Skovl og redskaber der er knyttet til Bageriet eller bruges i Virksomheden.

Inventaret i Butikken, hvoraf fremhæves: 1 Vinduesforsats, 1 Disk med Glasmontre, 9 Kagedåser, Bolscheglas, 1 Reol, 2

Messingbakker, 2 Træbakker, 1 Kasseapparat, 1 Vægt med Lodder.

Inventar i Konditoriet, hvoraf fremhæves: 3 Borde, 6 Stole, Gardiner.

En Hest med Seletøj, 1 Brødvogn med 2 Spænderstænger, 1 Slæde, 1 Hønhus, Træer og Buske, alt således som det er forevist Køber og godkendt af denne, og således, at sælger fra Ejendommen kun medtager sit private Indbo.

Omsætningen har sikkert ikke været for stor i forretningen, hvorfor Holger Jensen i 1936 lod opføre en rugbrødsfabrik på 80 m² med udvendig hejseværk til en melbeholder på loftet over bageriet.

I det sydvestligste hjørne af rugbrødsfabrikken var der et rum, hvor han havde en fedegris gående.

Holger Jensen kørte landtur med salg af brød. Han leverede også rugbrød til Balle Kirkeby Brugsforening. Under krigen foregik landturen med hestevogn, da man ikke kunne få brændstof.

Den 4. januar 1944 overtog Nanna Høeg Pedersen, som kom fra Søholt Bageri, Ansvej 32, Alderslyst, forretningen for 39.000 kr.

Men allerede i november 1945 solgte Nanna Høeg Pedersen forretningen til bagermester E. M. Schou, som kom fra Odder. Han opgav bagerforretningen efter et år, og solgte den for 39.000 kr., samme pris som han havde givet for den.

Kristian Jepsen, født i 1917 i Kollerup sogn er søn af købmand Ejnar Jepsen og Olga Karlsen. Kristian Jepsen blev i 1940 gift i Tørring Kirke med Petra Kristine Møller, født i 1916 i Tørring. Hun var datter af gårdmand Kristen Laursen Møller og Elise Kirstine Kristensen. Petra og Kristian Jepsen fik en søn, Christian Ejner, født den 7. november 1946. Han døde tre dage senere.

Det var bagermester Kristian Jepsen som nu overtog forretningen med alt tilbehør. Overtagelse den 26. november 1945.

Kristian Jepsen solgte forretningen til Anna og Johannes Vendelsberg, for 62.500 kr. Dertil kom varelageret som de betalte kontant.

I skodet er der bl.a. nævnt:

Alt inventar som har med bagervirksomheden at gøre, herunder en varebil Ford V8. Sælger må udover sit private indbo medtage en gris.

Anna og Johannes Vendelsberg, der kom fra Lemvig, overtog forretningen den 8. september 1947, men allerede efter 10 måneder valgte de at sælge forretningen. Salgsprisen var da 49.500 kr., og det gav dem et tab på 13.000 kr. Af skodet fremgik det:

Det er med alle installationer, el, vand, alle faste hylder, skabe, træer, buske, hegn og beplantninger.

Derudover inventar, maskiner, ovn, butiksinventar, brødvogn, en slæde, røremaskine, disk og kasseapparat. Undtaget er privat indbo samt bilen.

Svend Mehlsen Christensen fra Ry blev den næste ejer af forretningen, med overtagelse den 26. juli 1948.

Af inventar nævnes en varevogn af mærket Ford A, som køber overtog. Krigsforsikringspræmien udredtes af sælger. Den på ejendommen værende telefon, Balle Kirkeby nr. 37, forblev på ejendommen. Køber var gjort bekendt med, at vejgroften skulle fyldes. Men efter godt fire måneder solgte han forretningen videre for 75.000 kr. til bager Oskar Jensen.

Oskar Jensen overtog forretningen den 11. november 1948 og drev den til januar 1973. Ved overtagelsen fulgte en Ford A varebil med foruden telefonnummeret. Krigsforsikring skulle sælger betale.

Af inventar og bagerartikler, som tidligere nævnt. De tilkommende tildelinger var opgivet til at være:

160 kg. sukker, 240 kg. fedtstof pr. kvartal. Herudover forpligtede sælger sig til ved fremkomsten af nærværende års høst at levere køber Oskar Jensen til kostpris ca. 2.000 kg. råsukker, der var under oparbejdning. Køber var bekendt med, at han skulle stå som medlem af Vaffelbagerforeningen, for at kunne få den ovennævnte tildeling af råsukker. Køber overtog det på overtagelsesdagen værende varelager til fakturapris, ukurante varer til vurderingspris.

FAKTA

Oskar Jensen blev født 1918 i Sct. Johannes sogn, Århus. Søn af bagersvend August Jensen og Johanne Kirstine Sørensen.

Oskar Jensen blev gift 1946 i Sct. Johannes Kirke, Århus, med Ellen Margrethe Hansen, født 1919 i Sct. Johannes sogn, Århus. Datter af arbejdsmand Hans Hansen og Ellen Juliane Marie Rønnow Petersen.

Ellen Margrethe og Oskar Jensen fik tre børn:

Jytte der blev født i 1947 og tvillingerne Erik og Finn født 1951 i Skægbær.

Da Oskar Jensen købte stedet havde han ingen penge, men med slid, sparsommelighed fik han oparbejdet en bæredygtig forretning. Han kørte også landtur med varevogn. I starten måtte han låne penge hos gårdejer Jens Bak i Slåttjørn, Viborgvej 72, for at kunne købe mel og andre råvarer.

Oskar Jensen blev den sidste bager i Hjemmebageriet. Efter at han stoppede med at bage, drev han det i en periode som brødudsalg.

Oskar Jensen havde som barn fået et sår på den ene fod, som udviklede sig til, at han måtte have det ene ben amputeret.

Den 15. januar 1973 overtog vejmand Magnus Bertelsen ejendommen.

Den 2. august 1977 solgte Magnus Bertelsen den videre til gårdejer Niels Levring, der kom fra nabogården Holmgård.

Den 12. januar 1984 købte Flemming Greve det gamle bageri, som den 3. juli 1990 blev solgt til den nuværende ejer ingeniør Gert Mikkelsen.

Viborgvej 83 - 2009

Mund- og klovsyge

Af Vagn Lihm Kristensen

Tidligere var en af landmandens vigtigste indtægtskilder mælkepengene, som han fik for den mælk, han leverede til mejeriet. Derfor var sygdom blandt køerne meget alvorlig for landmanden.

Mette Marie Bak, Lundegaard, Buskelundvej 5, skriver i sine erindringer: *"Ja, så fik vi jo mund- og klovsyge, det var strengt for de stakkels dyr, og det gav ingen mælkepenge i den tid, så Poul anede ikke, hvad han skulle betale regningerne med. Men vi kom over det. Så gik der en tid, så fik vi kalvekastning, det var grimt, det var vistnok i 1931, da havde vi næsten ingen mælk i et helt år. Så kom tuberkuloseprøverne, der var fire gode køer, som ikke bestod og måtte sættes ud, og så igen, det må have været i 1939 eller 1940 vi fik mund- og klovsyge".*

Poul Bak, (1881-1958) Lundegaard i Hvinningdal. Han blev gift 1919 i Gødvad præstegård med Mette Marie (1890-1983). De fik fire børn: Ejvind gift med Marie Liljendal Valbjørn havde en gård i Borritso. Jens Egon gift med Ellen Margrethe Pind overtog Lundegaard. Hans Erik gift med Mette Marie Valbjørn Christensen. Og Eli Marie Bak der er ugift.

Mund- og klovsyge er en meget smitsom virusinfektion hos dyr. Smittede dyr udskiller virus i deres ånde og i alle sekreter, herunder spyt, savl, mælk, sæd, afføring og urin. Sygdommen kan smitte ved direkte kontakt fra dyr til dyr, men også via produkter fra smittede dyr. Virus findes i store mængder i mælken, hvorfor sygdommen kan overføres til afkommet med mælk, og med mælkekusken mellem besætninger. Smittede dyr kan udskille virus op til flere dage, før symptomer med blæredannelse viser sig. Svin synes at være det husdyr, som udskiller mest virus til omgivelserne. De udskiller normalt 100 gange og helt op til 2.000 gange så meget virus som køer, som til gengæld er meget modtagelige for smitten.

Mennesker bliver ikke smittet, men har man været i kontakt med smittede dyr, kan smitten overføres via tøj, på huden eller i luftvejene.

Endvidere kan transportmidler, der har fragtet smittede dyr, udsætte dyr, der efterfølgende fragtes i de samme transportmidler, for en betydelig risiko for smitte.

I et område omkring en smittet besætning vil politiet oprette en overvågningszone med en radius på mindst ti km samt en beskyttelseszone med en radius på mindst tre km. I disse zoner vil der ligeledes blive gennemført en række restriktioner, der begrænser smitten, - bl.a. stop for flytning af dyr. Restriktionerne vil tidligst kunne ophæves 30 dage efter fuldständig rensning og desinfektion af den smittede besætning.

Førhen skulle man ved positiv diagnose aflive smittede besætninger, samt dyr i kontaktbesætninger. Kadaverne bortskaffedes enten ved destruktion eller ved nedgravning.

I 1939-40 havde gårdejer Christen Nielsen Berg, Kragelund, fået konstateret mund- og klovsyge i sin besætning. Køerne, ca. 20-25, blev enkeltvis trukket ud til en fordybning og skudt, hvorefter de blev væltet ned i den. Da aflivningen var bestemt af myndighederne, blev der valgt to personer, der skulle vurdere køerne, så Christen Berg kunne få en erstatning. De to vurderingsmænd var begge fra Kragelund, hvor den ene blev valgt af myndighederne og den anden af Christen Berg, som havde valgt købmand Alfred Lemminger. Begge de valgte var gode bekendte af Christen Berg.

Ved sygdommen i 1951 som var C-T typen var flere besætninger i Balke sogn smittet, og sygdommen bredte sig med stor hast. Således kan man i Silkeborg Avis læse, at den 4. december er der 25 nye tilfælde, den 5. december 13 tilfælde, den 6. december 9 og dagen efter 8 nye tilfælde. Der gik ikke lang tid, inden salg af smågrise blev stoppet og samlestalden blev lukket. Møder for personer med tilknytning til landbruget blev aflyst.

Samlestalden som lå i Hostrupsgade blev etableret i 1943. I 1958 blev der taget nye bygninger i brug og i 1959 søgtes om at få Samlestalden godkendt som Eksportmarked. I 1979 blev Eksportmarkedets bygninger afhændet til kommune. Se artikel i Syn for Sogn 2007.

Selv ved begravelser blev der i kirken ophængt en redegørelse fra politimesteren, om at kun de allernærmeste familiemedlemmer burde deltage i begravelser.

Anders Conradi fortæller

For Hvinningdal området udbrod sygdommen i december måned 1951 på gården "Gadkær" hos Jens Peter Kjærgaard, Jordkærvej 11, Hvinningdal Mark. Sygdommen bredte sig til "Ulvdalsgaard" hos Aage Holm, og ved uforsigtighed blev smitten bragt videre til "Højgaard" hos Anders Conradi, som fortæller: "Køerne var ret stærkt angrebet og da foråret kom, måtte en af dem slæbes ud af kostalden på en vognffjæl, og de kalve der var født i løbet af vinteren var ikke velegnet til avl og blev derfor aflivet. I julen 1951 måtte vi ikke forlade "Højgaard". Af tjenestefolk havde vi da en dreng fra Silkeborg samt Bodil Rytter fra Hvinningdal Bakke. De var frygtelig kedede af, at de ikke kunne komme hjem juleaften, men da vi havde spist og ryddet op, fik de lov til at cykle hjem, men de måtte ikke gøre holdt eller tale med nogen, for de nåede hjem. Der var mørkt og juleaften, så der var ikke mange mennesker på vejen og forældrene til de to tjenestefolk havde jo ingen dyr. Inden næste dags morgen skulle de være tilbage".

Køerne var i en frygtelig pine, idet deres mund og tyggeorganer var angrebet af blærer, så de dårligt kunne tygge roerne, som så blev hakket i små stykker. Under sygdomsforløbet tabte dyrene sig meget. Den 4. december 1951 var der vaccine til 1.6 mio. kreaturer, som skulle forhindre yderligere smitteudbredelse, og samtidig viste det sig også, at smittede dyr, der var vaccineret kom nemmere igennem sygdomsperioden.

På Vester Bording egnen var mange besætninger angrebet og det betød, at familierne ikke kunne forlade deres ejendomme. Men der var også dem, som ikke havde fået mund- og klovsyge i deres besætning og de kunne bevæge sig frit omkring. Der fortælles, at familier med sygdomsramte besætninger gik på besøg hos hinanden, mens dem med raske besætninger måtte holde sig på afstand, og i spøg sagde man, "Det er da for dårligt at vi som har raske besætninger er helt afspærret".

Af gårde med sygdomsramte besætninger kan nævnes; Peder Kjærgaard, "Kjærgaard", Aage Holm, "Ulvdalsgaard", Svend Nørgaard, "Gludbjerggaard", Henry Jørgensen, "Nørregaard", N.P. Nielsen, "Hjorkærgaard", Niels Skov, Vester Bording, Alfred Nielsen, Vester Bording, Johannes Balle, Balle Norremark, Hans Damgaard, Balle Kirkeby, Peter Jakobsen, Vester Kejlstrup, Niels Krogh, Vester Kejlstrup, teglværksejer Frandsen, Lysbro, som i øvrigt var den første på Silkeborg egnen, der fik konstateret mund- og klovsyge i sin besætning.

Anton Krogh skriver i sine erindringer

"I begyndelsen af halvtresserne var der mund- og klovsyge i Balle sogn, og det ramte også mine forældres ejendom på Vester Kejlstrup Mark. En søndag midt i december foreslog min far, om vi ikke skulle tage til Silkeborg og se en film i Kino "Jul i Nøddebo Præstegård".

Om mandagen ringede min far efter dyrlægen, der konstaterede, at en af vore køer havde mund- og klovsyge. Jeg ved ikke, men måske har min far om søndagen haft på fornemmelsen, at vi de næste fire uger ikke kunne komme hjemmefra.

Da sygdommen var konstateret blev der straks sat et skilt op ved vejen; Nedenunder skiltet opsatte min far en sort trækasse, der i øvrigt var købt på en auktion fra tyskertiden. Kassen var beregnet til post, og varer fra brugsen m.v., idet ingen måtte forlade eller komme på ejendommen.

Vi fire børn, Sigrid, Johannes, Peter og jeg måtte derfor ikke komme i skole. Det må have været hårdt for mine forældre, at have fire børn hjemme, og ingen legekammerater måtte komme på besøg.

Vi prøvede at følge med i skolen ved selv at læse og regne opgaver. Den sidste skoledag før jul, var det tradition, at lærer Knudsen lavede lidt afslutning med en julehistorie, sang og leg.

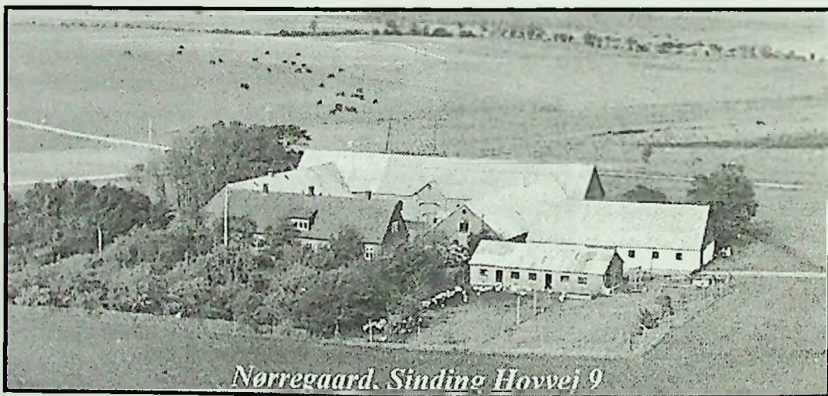
Fru Knudsen bagte småkager, så alle kunne få en "godtepose" med lidt slik og kager. Det var jo et problem, at vi ikke kunne være med. Men vi blev ikke snydt, for i den sorte kasse ved vejen lå der "godteposer" til os.

Vi måtte ikke levere mælk til mejeriet, så vi forsøgte selv at lave smør på vores vaskemaskine. På vaskemaskinen var der et håndtag, der skulle trækkes frem og tilbage, det var drøjt at trække det, og smørret blev også kedelig gråt.

Jeg mindes ikke, at julen var et problem. Julekalenderen fra de foregående år havde min mor gemt på loftet, så den blev brugt igen. Vi plejede at komme til Silkeborg og se juleudstilling. Peter Jessen havde altid den største og flotteste, og så plejede vi også at gå om i Nygade til Legetøjshuset. Den tur til Silkeborg kunne så ikke lade sig gøre i år. Nogle gange skrev min mor varer hjem fra Daells Varehus, om hun gjorde det, det år, husker jeg ikke.

Hvordan skulle julen nu komme til at gå, hvordan skulle vi få et juletræ? Vores genbo Otto Thomsen kom med et juletræ, som blev stillet ude ved vejen, og vi fik en stor julepakke sendt fra vores mormor, der boede på Fyn. Selve juleaftensdagen plejede vi at gå i Balle Kirke, og juledag var vi normalt på besøg hos familie i Nørreskov, men det måtte droppes dette år.

Imellem jul og nytår kunne vi igen bevæge os frit omkring, da mund- og klovsygen var overstået".

Højbo eller Rævefarmen

Af Vagn Lihm Kristensen

FAKTA

Ejerforhold vedr. Højbo, Brorsonsvej 1a, Gl. Balle, matr. nr. 21 m.fl. Balle By, Balle, oprettet mellem 1834-1840 fra Neder Buskelund ved Peter Jensen Munk (1737-1801).

Før 1840	0. Peter Jensen Munk
24.09.1852	1. Thomas Pedersen
07.03.1887	2. Christen Danielsen
04.10.1912	3. Daniel Christensen
06.03.1914	4. Thomas Hessellund
19.09.1919	5. Hans Rasmussen
29.07.1939	6. Ejler Kristian Jensen Bak
1941	7. Emil Jacobsen
1947	8. Arne Christian Andersen
14.09.1972	9. Aksel Lind Rasmussen
26.04.2007	10. Tom Lind Rasmussen
	11. Byggekonsortium, Midtjysk Ejendomme Aps

Højbo eller Rævefarmen er navnet på den gård, der lå på Brorsonsvej 1a, Gl. Balle, og som i 2007 blev solgt til byggekonsortiet, Midtjysk Ejendomme Aps, der lod gården bryde ned for at give plads til opførelse af 16 luksus boliger.

Gårdens historie går helt tilbage til 1834-1840. Gårdmandssønnen Thomas Pedersen blev født i 1783 på én af de betydeligste gårde i Balle by, "Neder Buskelund". Gården lå den gang på Vesterbakken, og var en af de gårde, der undgik den store landsbybrand i 1790, hvor seks gårde, smedjen og skolen nedbrændte. Gården udflyttedes i 1846 til Øster Bordingvej 4.

Thomas Pedersen lod opføre et beboelseshus med en udbygning på et areal udstykket fra sin fars gård. Jordstykket lå øst for Gl. Balle by på bakketoppen "Højbo", hvorfra der var en utrolig flot udsigt ned over Balle Sandmark og færgestedet til Silkeborg, som dengang kun var nogle få huse. Længst mod nordøst kunne man se skovene og herregården Vester Kejlstrup.

Thomas Pedersen blev aldrig gift, og udover landbruget ernærede han sig ved vævning. Indtil 1845 havde han sin brorson Christen Danielsen boende, som også var væver. Thomas Pedersen døde i 1848 af brystsyge 65 år gammel. I 1849 overtog Christen Danielsen så Højbo ved et testamente.

Christen Danielsen blev gift 1841 i Balle Kirke med gårdmandsdatter Maren Sørensdatter fra Kjærsgård. I 1878 var Christen Danielsen sysselmand ved siden af landbruget, som han drev med stor dygtighed. I 1890 var Christen Danielsen væver og aftægtsmand på Højbo.

Maren Sørensdatter døde 39 år gammel i 1862, og Christen Danielsen døde som aftægtsmand 80 år gammel i 1892. De boede begge på Højbo til deres død. Der var 10 børn i ægteskabet.

Den næste ejer af Højbo er sønnen Daniel Christensen, født 1852. Han blev gift 1877 i Sinding Kirke med Johanne Marie Jeppesen, datter af den kendte gårdmand og fortaler for den grundtvigske menighed i Sinding sogn, Jeppe Johansen. Der var ingen børn i dette ægteskab.

Daniel Christensen solgte Højbo i 1912, hvorefter parret flyttede til Guldbergsgade 4 i Alderslyst, hvor de boede til deres død.

Den næste ejer var Thomas Hessellund, som allerede i 1914, efter kun to år, solgte gården til Hans Rasmussen, som var en holden mand, men plaget af gigt. Han var gift med Mariane, og de fik kun et barn, Poula Rasmussen.

Datteren Poula Rasmussen tjente hjemme i 1916 og fik 400 kr. i løn og

derudover er der en tjenestepige og en tjenestekarl. Hans Rasmussen havde også en logerende boende.

FAKTA

Ved folketællingen 1916 er Hans Rasmussen noteret for:

Indkomst:	1.850,00 kr.
Formue:	18.500,00 kr.
Statsskat:	35,40 kr.
Kommuneskat:	113,50 kr.

I 1919 købte Ejler Bak, Højbo, efter han havde boet utrolig mange steder. Først boede han på gården "Hvamborg" i Skæggær, så på en gård i Vendsyssel, herefter "Karlsminde" i Sejling for så at vende tilbage til "Hvamborg" i 1909. Senere boede han på Balle Kirkevej 40, "Guldborghus"

Øster Bordingvej 11, Balle Huse, et par steder i Silkeborg for endelig at slutte af på Hestehavevej 3, Balle Kirkeby.

I 1921 havde Ejler Bak to tjenestekarle og en tjenestepige på gården. Højbo var en ret stor gård på ca. 40 tdl., idet store dele af Balle Sandmark kvarteret hørte under Højbo. Sandmark kvarteret blev senere solgt som byggegrunde til en pris af 25 øre pr. alen².

I 1935 startede Ejler Bak et savværk bag den ene udbygning mod vest på Højbo. De lokale grinede lidt af ham, men i spøg bestilte gårdmand Poul Poulsen, Ballelund, den senere sognerådsformand Ernst Valbjørn's svigerfar, to størekasser, og dermed var savskæreri en realitet.

Maren og Ejler Bak havde opsyn med et par ældre naboer Ane og Møller Iversen der boede Balle Kirkevej 17a. Ejler Bak, der var noget af

FAKTA

Ejler Bak blev født den 7. november 1883 i Slaatjorn, Viborgvej 72, Skæggær. Han blev i 1909 gift i Balle Kirke med Maren Kristensen, født 1880 i Vreilev sogn, Vendsyssel. De fik aldrig selv børn, men havde to plejebørn. Kirsti, født 1912 i Århus. Hun blev gift med Arne Christian Andersen fra Them sogn. De overtog Højbo med tilhørende savskæreri, inden de udvandrede til Canada i 1957. Knud, født 1917 på Rigshospitalet i København. Han blev gift med Henny fra Kegnæs på Als. Maren og Ejler Bak havde også en Wiener pige, Mitzi, og om sommeren havde de københavnske ferie børn. Han døde den 5. juni 1966 i Balle Kirkeby. Hun døde den 8. juni 1954 i Balle Kirkeby.

Maren, Knud, Kirsti og Ejler Bak

en tusindkunstner, etablerede en snor på nogle trisser fra Møller Iversen og op til gården Højbo, hvor en klokke ringede, når man trak i snoren ned hos Møller Iversen.

Maren arvede efter Møller Iversen, der kun havde en søn, Bertel Marius Iversen, født i 1885 og som døde i 1922 i Vinderup.

Maren og Ejler Baks svigersøn, Arne Christian Andersen, overtog Højbo i 1941, medens Ejler Bak flyttede i det nyopførte parcelhus på Balle Kirkevej 40. Han flyttede savværket med, som blev placeret syd for parcelhuset.

FAKTA

Arne Christian Andersen, blev født 1909 i Løve By, Bryrup sogn. Han blev gift 1935 i Balle Kirke med Kirsti Thomas (Bak). Deres to børn Poul Erik, født 1935, og Else, født 1939, er begge født på "Højbo". De emigrerede sammen med forældrene til Canada i 1957.

Kirsti døde 1994 i Canada. Arne Christian døde 1995 i Canada.

I 1947 købte pelsdyravler Aksel Lind Rasmussen (1907-1992) gården Højbo. Han blev gift 1932 med Ingeborg Christensen, (1905-1993). De fik tre børn: Tom født i 1933, Birthe i 1934, og Inge i 1940.

Aksel og en broder, der sammen havde en ræve og minkfarm, købte

Højbo i den hensigt at flytte farmen hertil. De var sammen om gården og bedriften, men det endte med, at Aksel købte broderen ud.

Efterhånden blev det et stort foretagende med flere medarbejdere.

På Ballevej, øst for gården lod de bygge to arbejderboliger, ligesom de lejede Balle Kirkevej 40, hvor de også havde folk boende.

I 1964 flyttede de ræve- og minkfarmen til Nørhedevej 35, Overgård Mark.

I 1972 overtog Tom Lind Rasmussen Højbo med de på stedet værende bygninger. Han begyndte en produktion af pelsdyrartikler og minkudstyr i den gamle lade og kostald. På et tidspunkt var det Balle sogns største virksomhed med 42 ansatte + underleverandører.

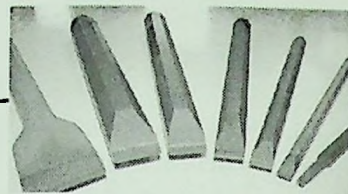
I 1966 blev Svend Eriksen, Balle, ansat i firmaet som værkfører og var med indtil firmaet lukkede i 1994.

Højbo, Brorsonsvej 1a, 2003

Mikkel Stenklover

Af Vagn Lihm Kristensen

Bredmejsler

Ejerforhold vedr. matr. nr. 4e, Ø. Bording, Balle, Jordkærvej 15, Øster Bording.

0. Søren Jensen Birch

25.09 - 1857 1. Mikkel Rasmussen

01.02 - 1878 2. Jens Christian Iversen

29.06 - 1883 3. Jens Martin Sørensen

17.03 - 1893 4. Rasmus Peter Laursen

21.03 - 1922 5. Søren Johannes Sørensen

04.10 - 1933 6. Kristen Pedersen

01.11 - 1947 7. Vagn Asbjørn Nielsen

05.08 - 2002 8. Den danske Stat. Skov- og Naturstyrelsen

På bakketoppen af Jordkærvej 15 opførte Mikkel Stenklover (1817-1877) i 1857 et beboelseshus med et lille udhus, hvor der var plads til en ko, et par grise og høns.

Der var tale om en vinkelbygning, hvor stuehuset havde facade mod syd til gårdspladsen. Den lille udbygning havde facade mod øst. Husene var hvidkalkede og med stråtag, udhuset var dog med lynntag. Midt i stuehuset var der en dør ud mod gårdspladsen med to vinduer på hver side af døren. For enden af stuehuset mod vest var der en dobbeltdør ind i udhuset og stuehuset. Der var absolut tale om en mindre bebyggelse, som var brandforsikret til 150 rdl. (ca. 300 kr.).

Jordarealet på ca. 18 tdl. var udstykket fra Søren Jensen Birchs ejendom på Jordkærvej 23. Købsprisen var 300 rdl. (ca. 600 kr.). Der hørte torveskærsret til ejendommen i Fladmose.

Ejendommen blev opført på et fladt område. Området er ellers kuperet og skråner let mod Jordkærvej. Fra ejendommen er der en utrolig flot udsigt mod øst, ud over Øster Bording by, Kjærsgårds marker, og Fladmose. I horisonten skimtes Silkeborg Langsø og skovene.

I skellet ca. 50 meter bag bygningerne mod vest er der stadig et jord- og stendige. Vest for diget gik en gammel skole- og kirkesti, som førte mod Jordkærvej, Øster Bording og Balle Kirke.

Mikkel Rasmussen var stenhugger og passede så det lille landbrug ved siden af. Efter Mikkel Stenklover var død i 1877, solgte Ane Marie Rasmussen ejendommen til Jens Christian Iversen, som foruden salgsprisen på 3.000 kr. skulle yde Ane Marie en td. rug de næste fem år leveret på hendes bopæl, max. en mil fra ejendommen. En td. rug sættes til en værdi af 15 kr. x 5 år = 75 kr.

Mikkel Stenklover hed egentlig Mikkel Rasmussen og var født 1817 i Skjorring. Han var gift med Ane Marie Andersdatter fra Viun. De fik tre børn, Rasmus født i 1848, Anders i 1852 og Ane Marie i 1858. Mikkel Stenklover døde i 1877 kun 60 år gammel.

Jens Christian Iversen, der blev landpost, solgte ejendommen i 1883 og flyttede til en nedlagt landbrugsejendom på Balle Sandmark, Grøndalsvej 38.

Jens Christian Iversen, var født 1855 i Hinge sogn. Han var gift med Anne Cathrine Madsen, født 1852 i Engesvanghedehus, Kragelund sogn. De fik fem børn; Maren født i 1877, Signe i 1883, Holger i 1886, Dorthea i 1888 og Andreas i 1891. Ingen af børnene er dog født på ejendommen, idet Maren er født i Thorning.

Ejendommen blev nu overtaget af Rasmus Peter Laursen, der i 1880 var snedkerlærling i Vinderslev sogn. I 1894 og 1901 var han snedker i Øster Bording. Ved folketællingen i 1901 er der noteret, at han havde otte børn.

Ved brandtilsynet i 1901 blev der noteret, at bygningerne var forsvarligt holdt ved lige, ligeledes er lofter og skillerum i orden. Ved folketællingen i 1911 er han opført som landbruger og tømrer, datteren Gjertrud er syerske. I 1916 har Rasmus Peter Laursen en årsindtægt på 600 kr.

Rasmus Peter Laursen, var født 1861 i Møllerup, Linå sogn. Han blev gift med Sofie Katrine Johansen, født 1858 i Sinding sogn, hun døde i 1916 på ejendommen i Øster Bording. De fik otte børn, hvor de fire første er født i Sinding, og de fire sidste er født på ejendommen. Gjertrud født i 1886, Johannes i 1888, Ane Jensine i 1890, Maren Kathrine i 1892, Kristine i 1894, Peter Albert i 1897, Otto Thorvald i 1899 og Anine Margrethe Valborg i 1901.

I 1933 købte Kristen Pedersen ejendommen.

I flere år kørte Kristen Pedersen mælk til Andelsmejeriet i Silkeborg. Lønnen var 11 kr. pr. 14 dag.

Senere fik han turen sammen med naboen, Alfred Sørensen, Karlshøjvej 2. En overgang havde de også Henry Andersen, Karlshøjvej 1, Hvinningdal Hede, med til at køre turen.

Kristen Pedersen havde en besætning på fem køer, to heste, kalve, grise og høns. Han opdyrkede noget af heden og ombyggede kostalden. I 1947 købte Kristen Pedersen en bedre og større ejendom i Salten.

FAKTA

Kristen Pedersen er født 1909 i Thorning og døde i 1992 i Alderslyst. Han blev gift i 1932 i Funder Kirke med Anna Kirstine Valborg Mikkelsen, født 1909 i Elling Mollegaard, Funder sogn. Hun døde i 1996 i Alderslyst.

De fik tre børn. Vera Jensine blev født i 1934, Gunnar i 1938 og Ingrid i 1944. Ingrid er gift med VVS installatør Knud Troelsgaard i Alderslyst.

Jordkærvej 15, for 1945

Den næste ejer var Vagn Asbjørn Nielsen. Vagn Nielsen startede som 17-årig et lastvognsfirma i Hinge. Han kørte bl.a. med vejmateriale til

kommunevejene i Hinge sogn. Senere fik han en personbil og kørte også personbefordring.

De første år boede de i Hinge. Under krigen 1940-45 forlangte tyskerne ham til at køre personbefordring, men han afslog. Hans lastbil blev saboteret, og der opstod nogle faretruende situationer for hustruen Ninna og deres lille pige. Til sidst bøjede Vagn Nielsen sig for den tyske værne-magt. Efter krigen forventede han en rettergang, men der skete ham ikke noget, fordi myndighederne kendte hans situation.

På ejendommen Jordkærvej 15, havde familien Nielsen en hest, 4-5 køer, et par kalve, grise og høns. De første år havde de meget uheld med kreaturerne. Der døde også en hest for dem. Ret tidlig fik Vagn Nielsen en traktor trods ejendommens størrelse.

Ninna gik ud som kokekone og havde lidt løst arbejde, men måtte stoppe med det på grund af en slem slidgigt. De blev boende på ejendommen,

Jordkærvej 15, bålpladsen med borde og bænke

hvor de døde i henholdsvis 1994 og 2001. Efter forældrenes død flyttede datteren Elin Nørgaard Nielsen, der var ugift og havde boet hjemme, til Kjellerup. I 2002 solgte hun ejendommen til Skov- og Naturstyrelsen. Området blev udlagt som en del af den nye Hvinningdal Skov.

Bygningerne blev i 2003 nedbrudt af Skov- og Naturstyrelsen. På gårdspladsen blev der lavet bålplads og opstillet borde og bænke til brug for skoler og spejdere. Senere er der opstillet en toiletbygning på stedet.

Der blev opstillet en stor grill der gratis kan benyttes. Tilladelse til benyttelse skal indhentes over internettet hos Skov- og Naturstyrelsen under Hvinningdal Skov.

FAKTA

Vagn Asbjørn Nielsen, født 1918 i Grønbæk sogn. Han var søn af bolsmand Niels Ivar Otto Nielsen og Margit Hartvigsen.

Han blev gift 1942 i Horup Kirke med Ninna Gerda Nørgaard, født 1921 i Kjellerup. Hun var datter af murer Niels Nielsen Nørgaard og Marie Bertelsen.

Fra besøg hos Erling Jensen den 12. maj

Hotel Scandic

Af Vagn Lihn Kristensen

Lobbyen i Hotel

Hotel Scandic, Udgårdsvej 2

Ejerforhold vedr. matr. nr. 3c, 3e Kjærsgård Mark, Udgårdsvej 2.

	0. Christen Sørensen Bundgaard (1822-1853)
05.05.1854	1. Jens Pedersen
25.06.1875	2. Peder Jensen
09.03.1876	3. Jacob Christiansen
	4. Karl Olsen
24.05.1907	5. Jens Christian Vinderslev
22.09.1910	6. Niels Olesen Skov
29.08.1913	7. Johan Chr. Pedersen
19.04.1918	8. Jørgen Vendelbo
04.01.1936	9. Svend Kristensen Toft
	10. Silkeborg kommune - Hotel Scandic

Kommer man kørende ad Vestre Ringvej forbi Hotel Scandic, er der sikkert ikke mange, der forestiller sig, at her, hvor ringvejen ligger, var der enge før 1940, hvor kreaturer gik og græssede i det gode grønne græs, som engene ved Kjærsgård og Lysbro var velkendt for.

I de gamle jordoversigter for Balle sogn nævnes Kjærsgård med god høavl. "Fra Balle skel vestpå ud mod Langso til Kjærsgård Molle avles på nogle agerstod såvel som på tvende engkrog, et læs godt hø

og to læs ringe hø". Både Vester Bording og Overgård er helt englos og Øster Bording omtales også som dårlig med høavl.

Ruth Kærsgaard Jensen fortæller

Ruth Kærsgaard Jensen, født 1922 på gården Kjærsgård fortæller, at markerne gik helt ned til engen, der lå ud til Langsø. Engene kunne godt være bløde i regnfulde perioder, når vandspejlet i Langsø stod højt. Om vinteren var de gerne oversvømmede og omdannet til skøjtebane. Imellem markerne og engene var der et sumpet og bundløst område. Ruth Kærsgaard fortæller også om en kvie der havde forvildet sig ud i sumpen, hvor den simpelthen forsvandt.

I dette sumpede område løber flere kilder ud fra de højtliggende marker mod vest og nord.

I området havde gården Kjærsgård en hævert stående, som døgnet rundt stod og pumpede drikkevand op i en vandbeholder, som lå øst for gården Kjærsgård.

Vestre Ringvej anlægges

Under anden verdenskrig blev en bakke på trekanten af boligområdet; Nylandsvej, Kærsgårdsvej og Ringvejen med hestevogne kørt ud i Langsø som opfyld. Her blev Vester Ringvej anlagt og åbnet i 1953. Indtil da var der kun en skovvej, der gik fra Kjærsgård Mølle, nord om 3F's kursus-ejendom Langsøhus, til en markvej ad Strandgade (nu Langsøvej) til Lysbro. Denne skovvej findes stadig og er bestemt en vandretur værd.

Der gik også en hulvej fra gården Kjærsgård mod syd over Bækkelund (Sleipnersvej 29) til Hvinningdal skole og by. Denne vej ligger her stadig som en skovvej. Den blev anlagt 1797 som vej fra Hvinningdal by over Kjærsgård Mølle til herregården Vester Kejlstrup, nu Alderslyst.

I 1854 blev der fra gårdmand Christen Sorensen Bundgaards ejendom i Kjærsgård udstykket et areal på 15-20 tdl. til murersvend Jens Pedersen (1817-1875).

FAKTA

Jens Pedersen blev gift 1846 i Balle Kirke med enke Henriette Henriksdatter (1806-1891), som var enke efter indsider og fattiglem Christian Jacobsen Grundal på Vester Kejlstrup Mark.

Jens Pedersen opførte her hvidkalkede kampestensbygninger med stråtag. Stuehuset lå øst vest med facade mod syd ud mod Langsø. En udbygning lå nord for stuehuset.

En søn Peder Jensen, født 1847 på Vester Kejlstrup Mark, overtog ved faderens død i 1875 ejendommen fra sin mor Henriette Henriksdatter mod at have hende på aftægt. Peder Jensen havde nogle halvsøskende som han skulle købe ud.

Købspris	2.400 kr.
Lån hos skoleholder Niels Mortensen, Balle	800 kr.
Gældsbevis til Peder Jensens halvsøskende	1.200 kr.
Peder Jensen betalte kontant	400 kr.

I 1910 købte Niels Olesen Skov ejendommen for 6.000 kr., som da havde en besætning på 1 hest, 2 køer, et par kalve, grise og høns og en robåd med årer.

FAKTA

Niels Olesen Skov, født 1884 i Kragelund Skov, blev gift med Nielsine Karoline Jørgensen fra Fyn. De fik tre børn, Karl født i 1907, Laurits i 1910 og Ejgil i 1911. Sønnen Laurits Skov sejlede som matros.

Ud over de her nævnte ejere, har der yderligere været 4 til 6 personer som har handlet ejendommen til mellem 2.400 kr. - 6.000 kr.

Svend Kristensen Toft drev ejendommen som gartneri

I 1936 købte Svend Kristensen Toft (1906-1973) ejendommen. Han var gift med Ellen (1914-1995). De havde en plejedatter Marianne.

Ejendommen var et lille husmandssted, hvorfra Svend Toft drev gartneri uden at have lært gartnerfaget. Svend Toft opførte selv et drivhus og fik anlagt en frugtplantage. Han havde en ret stor produktion af forskellige grøntsager fra friland, som han bl.a. solgte på Torvet og gaderne i Silkeborg.

Fra bakkerne mod vest og nord er der mange kildevæld med flere vandløb ud til Langsø. Der blev bygget flere stenkister, hvorfra der kunne tages vand til overrisling af markerne, og det udnyttede Svend Toft i sit gartneri.

En tid drev han maskinstation fra ejendommen sammen med Henry Mogensen, Hvinningdal Bakke. Henry Mogensen emigrerede senere til Canada.

Ellen og Svend Toft solgte ejendommen til Silkeborg Kommune og købte en større gård Fruelund i Linå, hvorfra de også drev maskinstation. Senere købte de et hus på Himmelbjergvej 47 i Laven.

Udstykses til parcelhusgrunde

Silkeborg Kommune fik bygningerne brudt ned, og jorden blev senere udstykket som parcelhusgrunde til bl.a. Vidarsvej og den østlige ende af Frejasvej.

Hotel Scandic blev opført lidt vest for, hvor ejendommen havde ligget og blev indviet i januar 1990. Ved anlæggelsen af parken havde man så store problemer med en af de talrige kilder, at man måtte anlægge en sø nordvest for hotellet. Mellem hotellet og Udgårdsvej løber Walbæk som er en af de gamle afvandingsbække.

Om hestetyveri i Aarskrogen

Af Vagn Lihn Kristensen

Hvor Vester Bordingvej og Nørhedevej mødes, løber en bæk under Nørhedevej. Bækken starter ved en gård på Sinding Hedevej 6 i Kragelund, og løber mod øst i sogneskellet mellem Vester Bording og Sinding.

Der, hvor bækken starter, fortælles det, at hvis man smider en spand vand mod vest, løber vandet ud i Karup å, men vælger man i stedet at smide det mod øst, ender vandet i Gudenå.

Bækken forsætter fra Nørhedevej mod øst ind over markerne. Dette område kaldes Aarskrogen. Det første stykke er nogenlunde plan, og bækken, som snor sig, danner sogneskellet imellem Sinding og Balle sogn.

Fra Sinding Hovvej, hvor banen i sin tid krydsede vejen, ser man bækken slynge sig videre mod Skæggær, og på vejen dertil får den tilløb fra Fladmose og talrige dræn. I Skæggær kommer en anden stor vandkilde til, nemlig bækken fra Gubso og sammen forsætter de mod Lemming å.

Ved Nørhedevej begynder dalen at dreje mod nord samtidig med, at skråningerne bliver nok så høje. Mod syd kommer der et stykke skov, hvorefter skråningerne på begge sider af dalen veksler mellem lidt skov og

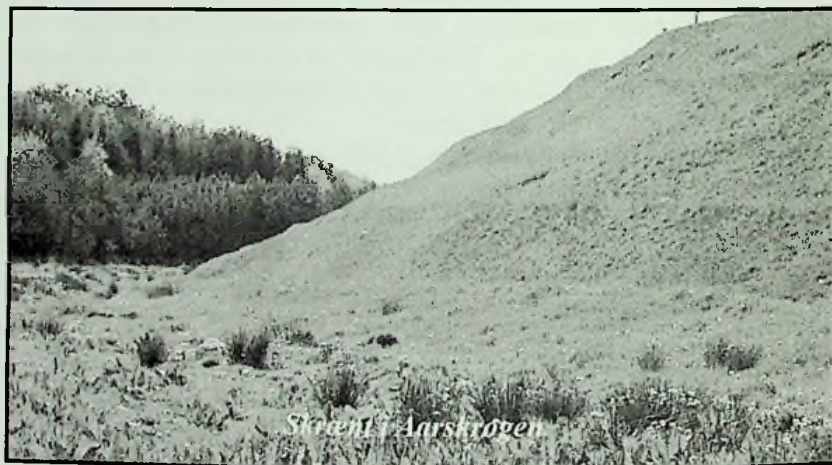
nogle drabelige græsskråninger. Bækken snor sig nogenlunde midt i dalen, som varierer i bredde fra 25 meter op til 250 meter. Efter et par drej er det simpelthen umuligt at se ind i dalen fra Nørhedevej. Ligeledes er det i dalens østlige ende umuligt at se ind i den dybe dal fra Sinding Hovvej.

Det er nogenlunde nemt at vandre i Aarskrogen. Dog kan der på visse strækninger, hvor der ikke går kvæg være ret højt græs. Overalt ser man den rene natur, og man møder kun en enkelt hensat harve og et simpelt træskur, som ikke pynter i dalen. Hvor der græsser kvæg i den østlige ende af dalen er den bløde jord optrådt og der kan stå små vandpytter med blankt vand. Ved gården Ballevad i den østlige ende er der plantet bøgetræer på tværs af dalen. Hvis man går en tur igennem dalen, må man være klar over, at det er privat grund.

Heste stjålet fra Aarskrogen

I krigene 1848-50 og i 1864 var der tyske soldater her på egnen. I krigen 1864 havde bønderne i Øster Bording gemt deres heste i Aarskrogen, men af en ikke kendt grund blev hestene opdaget og stjålet af de tyske soldater.

Hestene blev drevet mod øst og kom ud på Sinding Hovvej, og videre til Balle Kirkeby. Gården Kærgaard, Balle Bygade 38, havde ved Viborg Landevej en fold, hvor hestene blev samlet og ført bort af fjenden. Siden da har stedet haft betegnelsen tyskerfolden.

Balle Kirke frarøvet sit sølv

Af Vagn Lihn Kristensen

Tidligere var det ikke ualmindeligt, at befolkningen i krigstider skjulte deres ejendele eller gravede dem ned.

Under de tre Svenskekrige 1625-29, 1643-45 og 1657-60 har man talrige indberetninger om ran og røveri fra befolkningen i Balle sogn.

Således skriver Rasmus Mortensen i sin bog om Balle sogn: "*Hids Herred findes meget ilde ruineret og forarmet. Folk har ikke alene en ringe sæd sået og ligeså høstet, men mange er frataget al deres formue, både fæmøn (løsure), heste og hopper, såvel hvad andet de har haft. I herredet er 10 hele og 30 halve gårde samt et boel ganske forarmet, 4 halve gårde afbrændt*".

I årene 1657-61 havde Balle Kirkekasse ingen indkomst, da fjenden havde plyndret og ranet i Balle sogn under svenskekrigene.

På inventarlisten 1651 står opført, at kirkens fornemste klenodier "*Kalch och disch af sølff*" er borte. Disse blev ifølge en senere tilføjelse under krigen 1643-45 taget i forvaring af Søfren Nielsen, Balle, som på den tid var kirkeværge. Desværre fandt fjenden dem alligevel, hvad man kan se af en regnskabspost under 1669-70; "*Som Kalch och disch blev i brandenborgernes tid Kirchen frarøffuit och Kirchen ingen siden haffuer bekommit, er Kirchen indkiøbt til beste 16 Lod Sølff for 12 Dr.*" Sølvet findes i beholdning. Kirken havde simpelt hen ikke råd til at gøre mere ud af det.

Kongebesøg på Højgaard

Af Vagn Lihm Kristensen

Frederik VII

Det fortælles, at Frederik VII som kronprins besøgte Højgaard ved Hvinningdal i perioden 1837-1842. Niels Gadkjær (1850-1942) beretter, at Frederik VII som kronprins engang kom forbi Hvinningdal og gjorde holdt "ved min kæmpehøj", som ligger ca. 300 meter syd for Højgaard.

Kronprinsen skulle da have sagt "Det er den kønneste plet i mit rige" og Christen Jensen (Hull) holdt en tale for kronprinsen.

FAKTA

Fra 1837-1842 boede Christen Jensen (Hull) (1809-1888) på Højgaard, matr. nr. 5a, Buskelundvej 4, Hvinningdal. (fra 2004, Buskelundhøjen 234).

Det var dengang en gård på 35-40 tdl., højtliggende med udsigt mod ost ud over Kjærsgaard, Balle Mark og enge (Alderslyst) og Silkeborg, som endnu ikke eksisterede bortset fra Silkeborg Hovedgård, (Silkeborg Museum) og ruinerne fra Silkeborg Slot.

Christen Jensen (Hull) var da allerede en kendt politiker, så muligvis har kronprinsen truffet ham eller hans far, gårdmand og selvejer samt sognefoged og politiker Jens Christensen (Hvoll) (1779-1862) Vester Skovgaard, Gl. Balle by. Christen Jensen (Hull) købte i 1842 Mosegaarden i Øster Bording by. Der var tale om en større og meget gammel gård, som den dag i dag ligger midt i Øster Bording by.

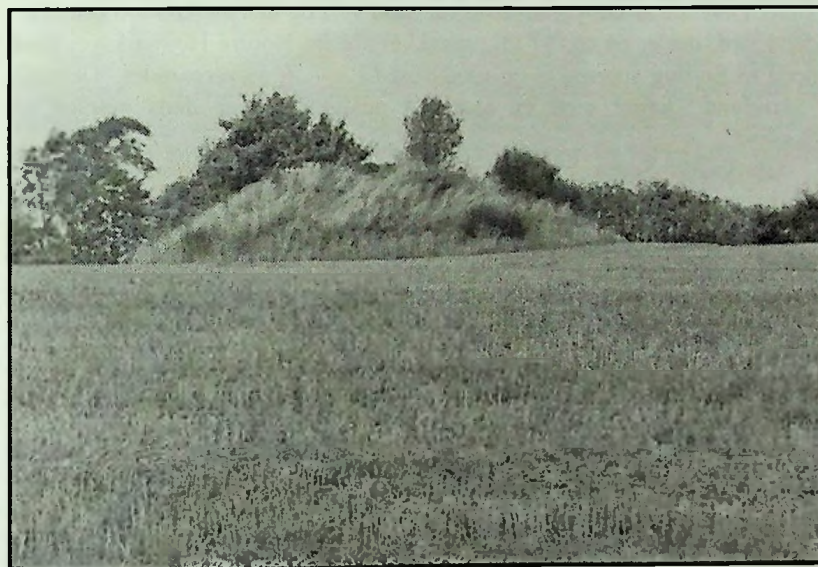
Ved en henvendelse til Rigsarkivet i København oplyses det, at kronprinsen ganske rigtig var på rejse i Hids Herred to gange i ovennævnte periode. Kronprinsen var meget historisk interesseret, og området ved Højgaard er kendt for sine mange høje, hvoraf kun en er tilgængelig i dag. Flere er udgravet eller overpløjet.

Frederik VII, (1808-1863) var konge 1848-1863. Han var søn af Christian VIII. Efter tøjsløse ungdomsår, forvisning til Fredericia og to opløste ægteskaber (Vilhelmine af Danmark 1828-1837 og Mariane af

Mecklenburg-Strelitz 1841-1846) indgik han varig forbindelse med balletdanserinde Louise Christine Rasmussen (1815-1874), der i 1850 blev hans hustru, som grevinde Danner.

Frederik VII yndede ikke alvorligt regeringsarbejde. Han gik mere op i arkæologi og historie. Hans valgsprog "Folkets kærlighed min styrke" var oprigtigt ment, og den popularitet, han havde vundet som prins, steg yderligere, da han i martsdagene 1848 godvilligt opgav enevælden, afskedigede det gamle ministerium, udnævnte det frisindede Martsministerium og underskrev grundloven den 5. juni 1849. Under krigen 1848-1850 nægtede Frederik VII deling af Slesvig. Han ønskede skandinavisk politik, støttede Halls november forfatning 1863, men døde inden den kunne underskrives.

Frederik VII var den sidste mandlige efterkommer af Det oldenborgske hus, som ved majestætenes død med i alt 16 konger havde beklædt den danske trone i 415 år.

Kæmpehøjen - 1995

Skovlund, Balle Kirkeby

Af Vagn Lihm Kristensen

Niels Christian Sørensen

FAKTA

Ejerforhold vedr. "Skovlund", matr. nr. 9b Balle, beliggende Nordre Højmarksvej 13. Ejendommen er udstykket i 1873 fra "Balle Mosegaard" af Søren Erichsen til sønnen Niels Christian Sørensen.

	0. "Balle Mosegaard", Søren Erichsen
24.01.1873	1. Niels Christian Sørensen
06.06.1913	2. Søren Sørensen Skovlund
12.09.1955	3. Leif Kruse Hansen
01.10.2001	4. Vagn Aage Andersen Thykjær

Gården "Skovlund" bestod af et stuehus mod syd på 91 m² med et loftsareal på 50 m² opført i 1873 og to fritstående udbygninger opført ca. 1870. Den ene af udbygningerne var mod vest og den anden mod øst. Gårdens jord, der er på ca. 57 tdl., strækker sig fra Nordre Højmarksvej mod nord til Sejling sogneskel og mod vest til sø- og moseområdet "Gubso". "Skovlund" ligger med en storslået udsigt ud over dens marker og "Gubso".

Gårdmand Søren Erichsen og Karen Marie Nielsdatters søn, Niels Christian Sørensen (1845-1923), blev gift 1871 i Balle Kirke med Birthe Thøgersen (1847-1872). Hun var datter fra nabogården "Balle Skovgaard". Ægteskabet, der var barnløst, varede kun ti måneder, da Birthe døde den 2. august 1872 i Balle Kirkeby.

Niels Christian Sørensen blev gift anden gang 1879 i Voel Kirke med Ingeborg Rasmussen fra Voel (1854-1928). De fik fem børn, hvoraf to, Ingrid og Birthe, døde kort tid efter fødslen.

- Sønnen, Søren Sørensen Skovlund (1880-1968), blev gift 1910 i Balle Kirke med Herdis Pedersen (1883-1957). Hun var datter af lærer Peder Pedersen og Alvilda Lovise Augusta Apollonia Vorm. Peder Pedersen var lærer i perioden 1884-1905 ved den gamle Øster Bording skole og fra 1905-1921 ved den nye Hvinningdal skole. Søren Sørensen Skovlund og Herdis overtog "Skovlund" i

1913. Ved overtagelsen var besætningen på 16 køer plus opdræt og 2 spand heste, og der blev årligt fedet ca. 70 svin. Søren Sørensen Skovlund spillede ved specielle lejligheder sammen med Morten Vad og Niels Hedegaard fra Balle Kirkeby. Derfor kom musikken i høj grad til at præge familien Skovlund.

- Datteren, Marie Sørensen Skovlund (1882-1962), blev gift 1908 i Balle Kirke med lærer Johan Pedersen Torpe (1875-1963). Johan Pedersen Torpe var lærer ved Øster Bording skole i perioden 1906-1940.
- Datteren, Ane Sørensen Skovlund (1884-1940), var aktiv i Øster Bording Gymnastikforening. Hun var en af de stærke kræfter i foreningens første år, blandt andet var hun foregangskvinde i anskaffelsen af en fane til foreningen. Ane var, som den øvrige familie, meget musikalsk. Hun havde elever til musikundervisning både i orgel- og klaverspil. Ane havde været forlovet med en ung mand fra Sinding, som døde. Hun blev aldrig gift, var syerske og blev boende hos sine forældre.

Niels Christian Sørensen lod i 1913 opføre et aftægtshus, vest for "Skovlund", på Nordre Højmarksvej 11. Aftægtshuset var opført som en vinkelbygning. Stuehuset, der var på 98 m², havde facade mod syd. Den anden del af bygningen, der indeholdt fyr, værelse og hønsehus, vendte mod nord. Endvidere var der et udhus af træ nord for bygningen. Her flyttede Niels Christian Sørensen og Ingeborg ind sammen med datteren Ane, da sønnen Søren Sørensen Skovlund overtog gården i 1913.

I ægteskabet Herdis og Søren Sørensen Skovlund var der to børn:

- Vagn Skovlund blev født den 8. marts 1914. Vagn blev gift med Lis. Vagn Skovlund tog juridisk embedseksamen i 1941 og var landsretssagfører og ejendomsadministrator i København. Han var så sent som i 1987 direktør for Nordisk Ejendomsforvaltning A/S. I 1974 blev Vagn Skovlund udnævnt til Ridder af Dannebrog. Vagn Skovlund spillede violin og var en dygtig komponist. I årene frem til 1973 havde han komponeret 86 melodier, der strakte sig fra børnesange over populære slagere til marcher. Han har bl.a. komponeret "Hattenæsvalsen". Vagn Skovlund fortæller i en artikel i Midtjyllands Avis den 30. december 1987: "*Jeg var søn af musikglade*

forældre, idet mor, Herdis Skovlund, var pianist og klaverlærerinde, mens far, Soren Sorensen Skovlund, var violinist og i øvrigt elev af kongelig kapelmusikus Vilhelm Bartholdy”.

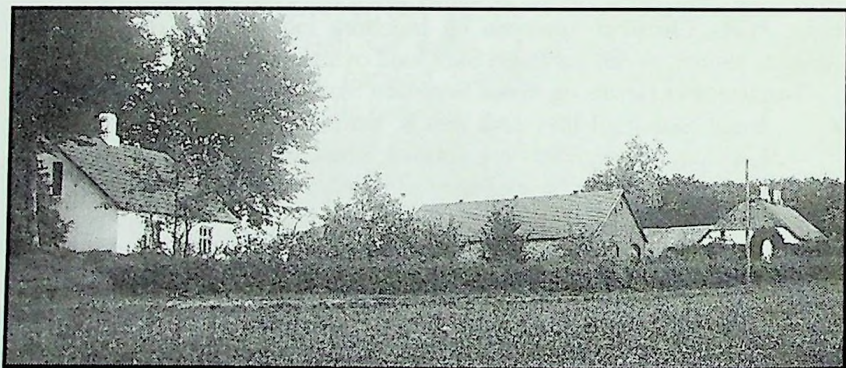
- Margit Skovlund blev født 1918. Hun blev gift 1938 i Balle Kirke med tømrerhandler Anders Christian Nedergaard, Silkeborg.

Vagn Skovlund købte aftægts huset i 1955. Han har aldrig selv boet der, men hans forældre og hans fæster Ane boede der. Vagn Skovlund lejede huset ud indtil 1980, hvor Torben Vinderslev Nielsen, Poul Leif Malmros og Steen Hjorth Poulsen købte det og skoven vest for. De nye ejere lejede også huset ud, bl.a. til Dansk Flygtningehjælp.

Målermester Poul Leif Malmros blev i 1994 eneejer af aftægts huset på Nordre Højmarksvej 11. Han fik huset brudt ned, og i 2000 lod han opføre en flot beboelsesejendom beklædt med træ. Også i den tilstødende skov blev der ryddet op og plantet nyt.

På sine ældre dage forpagtede Soren Sørensen Skovlund gården ud. Han boede da selv i aftægts huset ved siden af gården. I 1955 solgte han ”Skovlund” til Leif Kruse Hansen (1926-2001). På det tidspunkt trængte ”Skovlund” til en kraftig renovering, som desværre blev udskudt.

De næste ejere blev Inga og Vagn Aage Andersen Thykjær, som købte ”Skovlund” i 2001. I årene 2002-2004 ombyggede Vagn Thykjær den efterhånden noget forsømte ejendom. Endvidere opførte han i 2004 en større udbygning med garage.

Skovlund, Nordre Højmarksvej 13, 1940

Bestyrelsen består af

Hanne Just Pedersen, Ndr. Højmarksvej 25, 8600 Silkeborg

Anton Krogh, Violvej 12, 8600 Silkeborg

Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg

Herluf Winther, Toftebakken 19, 8600 Silkeborg

Regner Jørgensen, Sinding Østervej 5, 8600 Silkeborg